



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Emma Boeryd

**Avdrag på fängelsestraff för tid i häkte med
restriktioner**
– strafflindring eller strafftidsförkortning?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin för examen: Period 1 VT2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Metod	8
1.4 Material	9
1.5 Forskningsläge	10
1.6 Avgränsningar	11
1.7 Teoretiska perspektiv	12
1.7.1 Rättssäkerhet	12
1.7.2 Förutsebarhet	13
1.7.3 Likheter inför lagen	14
1.8 Disposition	14
2 HÄKTNING OCH RESTRIKTIONER	16
2.1 Inledning	16
2.2 Reglering	16
2.2.1 Häktning	16
2.2.2 Restriktioner	17
2.3 Isolering	18
2.3.1 Begreppet isolering	18
2.3.2 Isolering i svenska häkten	19
2.3.3 Isoleringens psykiska och fysiska påverkan på den intagne	20
2.4 Tillvaron i häkte och fängelser	21
2.5 Nytt lagförslag avseende beslut om restriktioner	23
2.6 Sammanfattande kommentar	24
3 PROCESSEN FÖR PÅFÖLJDSBESTÄMNING	25

3.1	Inledning	25
3.2	Bestraffningsteorier	25
3.3	Konstruktion av straffskala	26
3.4	Straffvärde	26
3.5	Straffmätning	27
3.5.1	Inledning	27
3.5.2	Straffskärpning	28
3.5.3	Strafflindring (billighetskäl)	28
3.6	Påföljdsval	29
3.7	Sammanfattande kommentar	30
4	STRAFFTIDSLAGEN	31
4.1	Nuvarande reglering	31
4.2	Förslag till ny lag om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande	32
4.3	Sammanfattande kommentar	33
5	RÄTTSFALL	34
5.1	Restriktionsavdragen (NJA 2015 s. 769)	34
5.2	Morden på Vår krog och bar (Hovrätten för västra Sverige B 3777-16)	36
5.3	Ecstasyöverlåtelsen (Svea Hovrätt B 2809-16)	37
5.4	Narkotikan i bilarna (Svea Hovrätt B 5216-16)	37
5.5	Familjeföretaget (Svea Hovrätt B 5387-16)	38
5.6	Kopplerimålet (Svea Hovrätt B 10573-16)	39
5.7	Skjutningen utanför Willys (Solna tingsrätt B 2947-16)	40
5.8	Narkotikan från Rotterdam (Södertörns tingsrätt B 357-16)	41
5.9	Sammanfattande kommentar	41
6	AVDRAG FÖR TID I HÄKTE I ANDRA LÄNDER	42
6.1	Danmark	42
6.2	Norge	43
6.3	Kanada	45
6.4	Sammanfattande kommentar	46
7	AVSLUTANDE ANALYS OCH SLUTSATS	48

7.1	Är tid i häkte med restriktioner jämförbar med tid på anstalt?	48
7.2	Hur ser den svenska regleringen och rättstillämpningen ut kring avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?	49
7.3	Hur ser den danska, norska och kanadensiska regleringen ut kring avdrag för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?	51
7.4	Är avdrag för tid i häkte med restriktioner något som bör beslutas av domstolen i det enskilda fallet eller något som bör vara obligatoriskt enligt lag?	53
7.5	Slutsats	57
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	62

Summary

The purpose of this thesis is to examine and analyse the Swedish regulation regarding deduction for pre-sentence custody with restrictions from the perspective of rule of law. The general rule in Swedish law is that deduction for pre-sentence custody is given with one day on the final sentence for each day spent in custody. This deduction is mandatory. The time in pre-sentence custody is credited the convicted person as time spent in jail. Therefore, time spent in pre-sentence custody can be seen as a part of the prison sentence. The Swedish Prison and Probation Service is responsible for giving these credits. When giving these credits personal circumstances cannot be taken into account. Previously, this deduction was the only deduction that could be given. Since the Supreme Court's ruling in NJA 2015 s. 769 it is possible for courts to take into account that the detainee has been subject for restrictions during a long time in pre-sentence custody. The circumstance was considered a reason for mitigation of the sentence when the court is meting out of punishment. In the specific case, the detainees were granted a two month shorter prison sentence because they had been subjected to restrictions for about one year.

The thesis investigates court cases from the lower courts, after the ruling of the Supreme Court, where credits for pre-sentence custody with restrictions have been given. From the survey, it appears that deduction has been given in different ways. Firstly, it has been required different periods in pre-sentence custody with restrictions in order for the circumstance to be taken into account as a reason for mitigation of the sentence. In one of the court cases, a six-month period in pre-sentence custody with restrictions was not considered sufficient to be eligible for deduction, while three and a half months was considered sufficient in another. Secondly, the survey shows that there is no unified practice on how big the deduction should be. In one of the investigated cases, NJA 2015 s. 769, the deduction was interpreted as a mathematic formula where one year in pre-sentence custody with restrictions justified two months' deduction and a period of six months with restrictions justified one months' deduction. In most cases, the court has only taken into account that the detainee has been subject to restrictions, but it does not show how much deduction that has actually been given. The analysis of the cases show that current regulation, where deduction is given as a reason for mitigation of the sentence when the court is meting out of punishment, causes similar cases to be treated differently. Due to the fact that the courts do not deduct time spent in a uniform manner, there is reason to consider whether deductions for time in pre-sentence custody with restrictions should be given in another way.

In Danish and Norwegian law, it is mandatory to provide extra deduction for time in pre-sentence custody which constitutes solitary confinement. In Denmark, one day's extra deduction is given for each commenced three-day period in solitary confinement and in Norway, one day's extra deduction is given for each commenced two-day period. Even in Canada, a similar deduction is given. The conclusion of the work is that there is a reason to consider

if the Swedish regulation shall be designed in a way similar to the Danish and the Norwegian regulations in order to make the deductions more uniform. With such a regulation, detainees will be better compensated for the fact that time in pre-sentence custody with restrictions many times is harsher than time in jail.

Sammanfattning

Den här uppsatsens syfte är att undersöka och analysera regleringen kring avdrag för tid i häkte med restriktioner utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Utgångspunkten i svensk rätt är att avdrag för tid i häkte ges med en dag per dag i häktet enligt strafftidslagen. Detta avdrag är obligatoriskt och ges efter det att dom har meddelats. Häktningstiden tillgodoräknas den dömden såsom verkställighet av påföljd och kan således sägas utgöra en del av straffet. Det är kriminalvården som ansvarar för att avräkning sker och hänsyn kan inte tas till omständigheter i det enskilda fallet. Tidigare var avdraget enligt strafftidslagen det enda avdrag som kunde ges, men sedan HD:s avgörande i NJA 2015 s. 769 finns det möjlighet för domstolar att beakta att den häktade under lång tid varit ålagd restriktioner. Omständigheten ansågs kunna utgöra ett billighetsskäl och berättiga lindrigare straff än vad brottets straffvärde motiverar. I det aktuella målet hade de häktade varit ålagda restriktioner under cirka ett år och på grund av denna omständighet tillerkändes de ett två månader kortare fängelsestraff.

Uppsatsen undersöker underrättsdomar där avdrag har getts för tid i häkte med restriktioner sedan HD:s avgörande. Av denna undersökning framgår att avdragen har getts på olika sätt. För det första har det krävts olika lång häktningstid med restriktioner för att omständigheten ska kunna beaktas som billighetsskäl. I ett fall ansågs inte en sex månader lång häktningstid med restriktioner berättiga till avdrag, medan tre och en halv månad ansågs tillräckligt i ett annat. För det andra visar undersökningen att det inte finns någon enhetlig praxis kring hur stort avdraget ska vara. I ett av de undersökta målen tolkades NJA 2015 s. 769 som en formel där häkte med restriktioner i ett år berättigade två månaders avdrag och en sex månader lång häktningstid med restriktioner berättigade en månads avdrag. I de allra flesta fall har domstolen endast beaktat att den häktade varit ålagd restriktioner, men det framgår inte hur stort avdrag som faktiskt har getts. Framställningens rättsfallsanalys visar således att nuvarande reglering, där avdrag för tid i häkte med restriktioner ges i form av strafflindring, medför att lika fall behandlas olika. Med anledning av att domstolarna inte ger avdrag för tid i häkte med restriktioner på ett enhetligt sätt finns det anledning att överväga om avdrag för tid i häkte med restriktioner bör ges på ett annat sätt.

I dansk och norsk rätt är det obligatorisk enligt lag att ge extra avdrag på fängelsestraffet för tid som den häktade har suttit isolerad. I Danmark ges en dags extra avdrag för varje påbörjad tredygnsperiod som den häktade har suttit isolerad och i Norge ges en dags extra avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod. Även i Kanada ges liknande avdrag. Arbetets slutsats är att det finns anledning att överväga att införa bestämmelser som liknar de danska och norska för att avdragen för tid i häkte med restriktioner ska bli mer enhetliga. På så sätt kan det bättre kompenseras för att tid i häkte med restriktioner många gånger är mer påfrestande än vad tid på anstalt är.

Förord

Jag vill tacka min handledare, Universitetslektor Christian Häthén, för goda råd, spännande diskussioner och vägledning under arbetet med min uppsats.

Ett stort tack till Pontus för all kärlek och allt du stöd du ger mig när jag sliter mitt hår.

Tack Karin och mamma för genomläsning, inte bara vad gäller denna uppsats, utan alla arbeten som ni har hjälpt mig med under programmets gång. Jag vill även tacka de vänner och kollegor som korrekturläst, gett goda råd och peppat mig under denna termin.

Slutligen vill jag tacka alla mina fina vänner och nätiskollegor som gjort min tid här i Lund så fantastisk.

Lund den 22 maj 2017
Emma Boeryd

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
CAT	Förenta nationernas tortyrkommitté
CPT	Europarådets tortyrkommitté
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
Istanbulförklaringen	The Istanbul Statement on the Use and Effects of Solitary Confinement
KRIPOS	Nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
Retsplejelovent	Lovebekendtgørelse 2016-10-13 nr. 1257 Retsplejelovent (Danmark)
RF	Regeringsformen (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar
Straffeloven	Lovebekendtgørelse 2016-07-04 nr 1052 Straffeloven (Danmark)
Straffeloven	Lov om straff (LOV-2005-05-20-28) (Norge)
Straffeprosesslovent	Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25) (Norge)
Strafftidslagen	Lag (1972:202) om beräkning av strafftid m.m.
SFS	Svensk författningssamling
SvJT	Svensk Juristtidning
SVT	Sveriges Television

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sedan år 1995 har Sverige fått återkommande internationell kritik för långa häktningstider och en omfattande användning av restriktioner.¹ Varje år häktas drygt 9 000 personer och den genomsnittliga häktningstiden är två månader. För cirka 500 av dessa personer varar häktningstiden i mer än 6 månader. Cirka två tredjedelar av alla häktade i Sverige är ålagda restriktioner som innebär isolering.² Med anledning av kritiken har det från olika håll arbetats med att komma till rätta med problematiken och flera förslag har tagits fram för att förkorta häktningstiderna och minska användningen av restriktioner.³ Några av dessa förslag har införts under 2000-talet men trots detta har varken häktningstiderna eller användningen av restriktionerna minskat.⁴

Under min utbytestermi i Kanada läste jag en kurs om påföljdsbestämning och kriminalvård. Även Kanada har haft problem med långa häktningstider och hårda förhållanden i häkten. Under kursen blev jag uppmärksam på att de länge har haft ett system där tid i häkte kompenseras med mer än en dags avdrag på fängelsestraffet för dagar som den dömda varit häktad.⁵ Jag blev därför intresserad av att undersöka hur den svenska regleringen kring avdrag för tid i häkte ser ut. När jag började gräva i ämnet hittade jag ett nytt rättsfall där Högsta domstolen (HD) utdömt extra avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte med restriktioner.⁶ Då jag uppmärksammade att den svenska regleringen skiljer sig från den kanadensiska regleringen blev jag även nyfiken på att undersöka hur avdrag för tid i häkte, och tid i häkte med restriktioner, ges i Danmark och Norge.

Utgångspunkten i svensk rätt är att kompensation för tid i häkte ges enligt lag (1972:202) om beräkning av strafftid m.m. (strafftidslagen) där varje dag i

¹ Se bland annat Förenta Nationernas (FN) tortyrkommittés (CAT) *Concluding observations on the sixth and seventh periodic reports of Sweden* (2014) och rapport från Europarådets tortyrkommitté (CPT), *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden* (2016).

² Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport 2017:6 s. 8.

³ Se exempelvis åklagarmyndighetens rapport *Häktningstider och restriktioner* (2014) och SOU 2016:58.

⁴ Exempelvis utgör medverkan till den egna utredningen en strafflindringsgrund enligt 29 kap. 5 § 1 st 5 p. BrB. Vad gäller antalet häktade med längre häktningstider har häktningstiderna inte minskat sedan 2012. Se Brå:s rapport 2017:6 s. 48.

⁵ Mer om detta kommer presenteras i avsnitt 6.

⁶ NJA 2015 s. 769.

häktet medför en dags avdrag på fängelsestraffet. Häktningstiden tillgodoräknas den dömden som verkställighet av påföljd. Tiden i häkte dras således av efter det att fängelsestraffet bestämts. I ovan nämnda rättsfall, NJA 2015 s. 769, kan HD sägas ha fastslagit en ny grund för avdrag på fängelsestraff. Om den misstänkte suttit häktad med restriktioner under lång tid kan denna omständighet utgöra ett billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. brottsbalken (1962:700) (BrB) och därmed utgöra grund för strafflindring. I och med detta avgörande kan avdrag för tid i häkte ges redan vid straffmätningen.

I NJA 2015 s. 769 hade de dömda suttit häktade med restriktioner i drygt ett år och på grund av denna omständighet dömdes HD ut till två månader kortare fängelsestraff än vad brottets straffvärde medgav. Efter att ha läst detta avgörande tyckte jag att det verkade oklart under vilka förutsättningar som avdrag kan ges. Av avgörandet framgår det inte hur länge häktningen med restriktioner måste ha pågått för att den dömden ska kunna berättigas avdrag och det framgår inte heller hur stort avdrag som kan ges. Jämfört med den kanadensiska rätten, där det i princip utvecklats en matematisk formel för hur avdrag för tid i häkte kan ges, verkade det finnas betydligt fler oklarheter i möjligheten till avdrag för tid i häkte med restriktioner i svensk rätt. Detta väckte mitt intresse för att undersöka hur avdrag för tid i häkte med restriktioner har getts sedan HD:s avgörande och utgör utgångspunkten för mitt arbete. Att det under år 2016 dessutom publicerades ett utredningsbetänkande som rör frågan om hur isolering i svenska häkten ska minska, och ett utredningsbetänkande som utreder behovet av en ny strafftidslag, gör att detta arbete har hög aktualitet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att undersöka och analysera den svenska regleringen kring avdrag på fängelsestraff för tid i häkte med restriktioner utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. För att uppnå detta syfte kommer följande frågor att besvaras.

1. Kan tid i häkte med restriktioner jämföras med tid på anstalt?
2. Hur ser den svenska regleringen och rättstillämpningen ut kring avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?
3. Hur ser dansk, norsk och kanadensisk reglering ut kring avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?
4. Är avdrag för tid i häkte med restriktioner något som bör vara obligatoriskt enligt lag eller något som bör beslutas av domstolen i det enskilda fallet?

1.3 Metod

Uppsatsen är till stor del utarbetad med hjälp av den rättsdogmatiska metoden. Den rättsdogmatiska metoden används i flertalet rättsvetenskapliga framställningar, men någon fastställd definition på vad den innebär finns inte. Rättsdogmatiken har ansetts innehålla flertalet olika arbetsmetoder.⁷ Det råder dock viss enighet i doktrinen om att metodens syfte är att genom tolkning och systematisering av rättskällorna fastställa gällande rätt. Jan Kleineman, professor i civilrätt vid Stockholms universitet, beskriver syftet med rättsdogmatiken som en metod för att konstruera en rättsregel, eller hitta en lösning på ett rättsligt problem genom att applicera en rättsregel på detsamma. För att göra detta används de allmänt accepterade rättskällorna i enlighet med rättskällevärdet.⁸

Rättskällevärdet placerar rättskällorna i en hierarki där skriven lag har högst auktoritet, varpå prejudikat och förarbeten följer. I de fall bestämmelser behöver tolkas kan i sista hand doktrinen undersökas.⁹ Hierarkin inom rättskällevärdet utpekar således vilka rättskällor som *ska*, *bör* och *får* beaktas. Skriven lag, andra föreskrifter och sedvanerättsliga regler hör till de rättskällor som *ska* beaktas. Prejudikat och förarbeten tillhör sådana rättskällor som *bör* beaktas. Till de rättskällor som *får* beaktas hör bland annat olika slags institutionella rekommendationer, olika slags beslut såsom underrättsdomar och myndighetsbeslut samt doktrin.¹⁰

Framställningen redogör även för de regleringar som finns kring avdrag för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner i dansk, norsk och kanadensisk rätt. Uppsatsen gör därmed en komparation med norsk, dansk och kanadensisk rätt, men tillämpar inte en komparativ metod. För att ett arbete ska anses tillämpa en komparativ metod anses det krävas att arbetets syfte är att utröna och förstå likheter och skillnader mellan rättsordningarna.¹¹ Att såsom i denna framställning endast göra en internationell utblick för att se hur andra länder ger avdrag på fängelsestraffet når inte upp till denna nivå av komparation. Komparationen i den här uppsatsen kan enligt Strömholms definition betraktas som *tjänande* vilket innebär att den tar en underordnad position i förhållande till den svenska rätten.¹² Uppsatsens komparativa del utnyttjas främst

⁷ Sandgren (2009) 118; Kleineman (2013) s. 21.

⁸ Kleineman (2013) s. 21.

⁹ Kleineman (2013) s. 120, Peczenik (1980) s. 49, Sandgren (2009) s. 21.

¹⁰ Peczenik m.fl (1990) s. 145f.; Sandgren (2007) s. 36.

¹¹ Bogdan (2003) s. 19 f. Se även Valguanera (2013) s. 141. En sådan studie kräver dessutom att hela rättsordningen studeras. Se Bogdan (2003) s. 46 f.

¹² Strömholm (1972) s. 461 f.

som jämförelsepunkter i diskussionen *de lege ferenda*. Att detta arbete gör en internationell utblick till just Danmark och Norge beror på att länderna har ett rättssystem och en rättskultur som liknar den svenska. Att jag valt att presentera den kanadensiska rätten beror på att jag kom i kontakt med den när jag var på utbytestermin i Kanada.

1.4 Material

Uppsatsen är till stor del utarbetad med hjälp av de författningar som reglerar häktning, restriktioner, straffmätning och strafftid. Utöver svenska författningar har även danska, norska och kanadensiska författningar undersökts för att ta reda på hur regleringen kring avdrag för tid i häkte ser ut i länderna.

När lagtexten har behövt tolkas eller förtydligas har i första hand förarbeten och i förekommande fall prejudikat använts. Vid beskrivning av gällande rätt är det framförallt förarbeten till rättegångsbalken (1942:740) (RB), BrB och strafftidslagen som använts. Utöver att förarbeten använts för beskrivning av gällande rätt, har två utredningsbetänkanden SOU 2016:52 *färre i häkte och minskad isolering* och SOU 2016:18 *en ny strafftidslag* studerats särskilt på grund av att de innehåller lagförslag som skulle kunna få betydelse för frågan om avdrag för tid i häkte med restriktioner. Dessa två utredningar är omfattande och innehåller flera olika förslag som rör häktning och restriktioner samt strafftid, men det är endast de förslag som kan få betydelse för avdrag för tid i häkte med restriktioner som kommer att presenteras och de får främst betydelse för uppsatsens *de lege ferenda*-diskussion. Utöver svenska förarbeten har även danska och norska förarbeten studerats för att utreda syfte och motiv bakom ländernas regleringar kring avdrag för tid i häkte med restriktioner.

Uppsatsens femte kapitel består av en rättsfallsanalys där det utreds hur avdrag har getts för tid i häkte med restriktioner i svensk praxis. Av särskild betydelse är NJA 2015 s. 769, vilket är det rättsfall som uppsatsen tar avstamp i. Utöver detta avgörande finns det inga prejudicerande domar där HD uttalat sig kring ett sådant avdrag. Istället har underrättsdomar, både från hovrätt och tingsrätt, undersökts för att ta reda på under vilka omständigheter som avdrag har getts. Framställningen avser att presentera de avgöranden där frågan om straff lindring på denna grund varit uppe och nämnts i domskälen. För att hitta dessa rättsfall har rättsfallssökmotorn på infotorgjuridik.se använts. Utöver svensk praxis har även kanadensiska rättsfall undersökts. Detta för att den kanadensiska rätten, som hör till den angloamerikanska rättsfamiljen, främst utvecklas i just praxis.

Som pedagogiskt komplement vid beskrivningen av gällande rätt har även doktrin använts. Doktrinen i dessa delar består bland annat av läroböcker såsom Gunnel Lindbergs *”Straffprocessuella tvångsmedel”* (2012), Nils Jareborgs och Josef Zilas *”Straffrättens påföljdlära”* (2014) och Per Olof Ekelöf, Torleif Bylund och Henrik Edestams *”Rättegång – tredje häftet”* (2014). Vidare har *”Att bestämma påföljd för brott”* (2016) varit behjälplig vid beskrivningen av påföljdsbestämningsprocessen. Denna handbok används i stor utsträckning vid de svenska domstolarna och är skriven av justitieråden Martin Borgeke och Mari Heidenborg. Varken Borgeke eller Heidenborg var delaktiga i avgörandet NJA 2015 s. 769. För uppsatsens metod och perspektivavsnitt har rättsfilosofiska läroböcker använts, såsom Fredric Korling och Mauro Zambonis *”Juridisk metodlära”* (2013), Claes Lernesteds *”Likhet inför lagen – Rättsfilosofiska perspektiv”* (2015) och Michael Bogdans *”Komparativ rättskunskap”* (2003).

I uppsatsens andra kapitel undersöks förhållanden i häkten och statistik över antalet häktade med restriktioner presenteras. I dessa delar är det främst rapporter, publikationer och allmän information från olika myndigheter som har använts. Vad gäller häktes- och restriktionsstatistiken har denna främst hämtats från Brå:s rapport *”Att minska isolering i häkte – lägesbild och förslag”* (2017). I delen som behandlar de psykiska och fysiska påfrestningar som kan uppstå vid häktning har både nationellt och internationellt material använts. Det nationella materialet består främst av ovan nämnda rapport av Brå samt Kriminalvårdens rapport *”Psykisk hälsa hos häktade med restriktioner”* (2011). Båda dessa rapporter är till stor del utarbetade med hjälp av intervjuer med de intagna. Det internationella material som använts är Peter Scharffs Smiths *”The Effects of Solitary Confinement in Prison Inmates: A Brief History and Review of the literature”* (2006) vilken är en sammanställning av den forskning som gjorts kring isolerings psykiska och fysiska påverkan. Uppgifter om tillvaron i häkte och på anstalt har hämtats från den allmänna informationen på kriminalvårdens hemsida. Vid presentation av den kritik som Sverige fått för långa häktningstider och omfattande användning av restriktioner har FN:s tortyrkommittés rapport *”Concluding observations on the sixth and seventh periodic reports of Sweden”* (2014) och Europarådets tortyrkommittés rapport *”Report to the Swedish Government on the visit to Sweden”* (2016) använts.

1.5 Forskningsläge

Vad gäller forskning kring häktning med restriktioner som billighetsskäl och grund för avdrag på fängelsestraffet finns det ännu inget skrivet. Jag har inte heller påträffat något arbete som undersöker hur NJA 2015 s. 769 tolkats och

tillämpas av underrätterna. Antagligen beror det på att rättsfallet är relativt nytt. En annan orsak kan vara att rättsfallet inte fått någon större uppmärksamhet och att tanken om kompensation för tid i häkte med restriktioner med mer än en dag per dag i häkte är relativt ny för många.¹³

1.6 Avgränsningar

Framställningen behandlar avdrag för tid i häkte med restriktioner och utifrån de frågeställningar som ställts är avgränsningarna i sig gjorda, men bör ändå kommenteras.

Uppsatsen presenterar endast de bestämmelser som reglerar när en misstänkt person kan begäras häktad och när det finns förutsättningar för att meddela restriktioner. Uppsatsen varken analyserar eller diskuterar vilken betydelse bestämmelserna och andra rättegångsprinciper såsom muntlighetsprincipen och omedelbarhetsprincipen har för problematiken med långa häktningstider och slentrianmässig användning av restriktioner.

Rapporter kring psykiska och fysiska påfrestningar som kan uppstå vid häktning är många. Då det redan har skrivits mycket om detta konstateras de påfrestningar som kan uppstå vid isolering endast som fakta till grund för diskussionen om tid i häkte med restriktioner bör berättiga extra avdrag på fängelsestraffet. Någon mer utförlig redogörelse för de empiriska undersökningarna bakom rapporterna presenteras inte.

I tredje kapitlet presenteras processen för påföljdsbestämning. Redogörelsen är inte på något sätt uttömmande utan syftar enbart till att ge läsaren en grundläggande förståelse för hur påföljdsbestämningen går till för att sedan kunna ta till sig hur och när i processen som avdrag för tid i häkte med restriktioner kan ges. Eftersom en person endast får häktas om fängelse i minst ett år är föreskrivet för det misstänkta brottet, ligger fokus på hur påföljdsbestämningens processen ser ut när det är aktuellt med fängelse. Hur påföljdsbestämningens processen ser ut när det är aktuellt med böter eller annan icke-frihetsberövande påföljd har uteslutits då det inte är av relevans för uppsatsens frågeställningar.

¹³ Endast ett fåtal notiser om domen har hittats, se bland annat Clasö, Eva, ”RÅ förlorar i HD – häktning med restriktioner ska ge mildare straff”, Dagens juridik, <<http://www.dagensjuridik.se/2015/11/ra-forlorar-i-hd-haktning-med-restriktioner-ska-ge-mildare-straff>>, besökt 2017-02-21.

29 kap. 5 § 1 st. BrB räknar upp flera omständigheter (billighetsskäl) som kan leda till strafflindring. Då det endast är bestämmelsens nionde punkt som är av relevans för arbetet kommer de övriga grunderna enbart nämnas kort.

I framställningens rättsfallsanalys ligger fokus på de avdrag som getts för tid i häkte med restriktioner. Av betydelse för analysen är den tid som den misstänkte suttit i häkte med restriktioner och hur mycket lindrigare straffet blivit vid straffmätningen jämfört med det för brottet fastställda straffvärdet. Uppsatsen går därför inte in på bakgrunden och omständigheterna i målen eller hur domstolen kom fram till brottets straffvärde. Endast de omständigheter som har haft betydelse för straffmätningens värde behandlas. Som nämnts i uppsatsens materialdel i avsnitt 1.4 har rättsfallen hittats genom sökmotorn på infotorgjuridik.se. Det är endast fall där billighetsskäl tagits upp i domskälen som behandlas. Det finns troligtvis fler avgöranden där den häktade haft restriktioner men där dessa omständigheter inte tagits i beaktning vid straffmätningen. Att sådana fall inte har tagits med beror på svårigheten i att ta reda på om den häktade faktiskt har varit ålagd restriktioner. Av avräkningsunderlag som bifogas domar framgår det nämligen endast vilken tid som personen suttit häktad, men inte om den häktade under denna tid varit ålagd restriktioner.

1.7 Teoretiska perspektiv

1.7.1 Rättssäkerhet

Denna framställning anlägger ett rättssäkerhetsperspektiv. Det finns ingen given definition på vad som omfattas av begreppet rättssäkerhet och diskussion om det har förts i doktrinen. Viss enighet går dock att hitta. Begreppet brukar användas för att beskriva att ett rättssystemets lagstiftning är förutsebar för medborgarna och att lagstiftningen ger individer rättsligt skydd gentemot stat och individer. Under rättssäkerhetsbegreppet brukar även tanken om allas likhet inför lagen inkluderas.¹⁴

Åke Frändberg, professor emeritus vid Uppsala universitet, ställer upp tre nödvändiga villkor som krävs för att rättssäkerhet ska råda. För det första krävs det klara och adekvata regler. Den största rättssäkerhetsgarantin utgörs därmed av lagen, varför lagstiftaren har en betydande roll för rättssäkerheten. Frändberg uppmärksammar problem med det första villkoret. Ett exempel han ger är när regler liknar generalklausuler och är så öppna och vaga att de nästintill är innehållslösa och rättstillämparen då blir den som får svara för rätts-

¹⁴ En sådan tolkning av begreppet beskrivs av Frändberg (2000) s. 270; Zila (1990) s. 284.

bildningen. Det andra villkoret som Frändberg uppställer för att nå rättssäkerhet är att reglerna ska finnas tillgängliga för medborgarna. Det tredje villkoret som krävs är att det ska gå att lita på att de rättstillämpande organen tillämpar reglerna korrekt och lojalt. Enligt Frändbergs definition åligger det således både lagstiftaren och rättstillämparen att säkerställa rättssäkerheten.¹⁵

Enligt Frändbergs definition skulle regleringen kring avdrag för tid i häkte med restriktioner kunna brista i rättssäkerheten avseende det första och tredje kriteriet. Problemet som Frändberg uppmärksammar kring det första villkoret aktualiseras i fråga om avdrag för tid i häkte med restriktioner då det utformats av rättstillämparen genom tolkning av 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB. Vad gäller det tredje villkoret om att tillämpa reglerna lojalt kommer rättsfallsanalysen visa att domstolar ställer upp olika krav för att tid i häkte med restriktioner ska kunna beaktas vid straffmätningen.

I framställningen kommer rättssäkerhetsbegreppet ta sin utgångspunkt i kravet på förutsebarhet och principen om allas likhet inför lagen, varför teorier om dessa begrepp ska presenteras något mer utförligt här nedan.

1.7.2 Förutsebarhet

Aleksander Peczenik, tidigare professor i allmän rättslära vid Lunds universitet, problematiserar begreppet rättssäkerhet något utförligare. Han delar upp rättssäkerheten i en formell och en materiell del. Den formella delen består främst av kravet på just förutsebarhet. Förutsebarhet innebär att ingripanden från domstolar och myndigheter ska vara förutsebara utifrån de lagar och regler som finns. Lagen ska alltid tillämpas på ett visst sätt i en given situation och förutsebarheten ökar ju mer precis en rättsregel är.¹⁶ I den materiella delen av rättssäkerhetsbegreppet kompletteras och avvägs förutsebarheten med vissa etiska värden. På så vis är den materiella delen mer dynamisk då innehållet kan variera beroende på kulturer, tidsepoker och samhällsanda. Materiell rättssäkerhet uppfylls när rättsliga beslut är förnuftigt avvägda mellan den lagenliga förutsebarheten och etiska hänsyn.¹⁷ Balansen mellan den formella och materiella rättvisan är enligt Peczenik viktig att upprätthålla. En ordagrann och förutsebar tolkning av lagen får inte gå ut över etiska och moraliska värden, men samtidigt får lagen inte tillämpas längre än vad förutsebarheten kan medge.¹⁸

¹⁵ Frändberg (2000) s. 274 f.

¹⁶ Peczenik m.fl. (1990) s. 53; Zila SvJT 1990 s. 300.

¹⁷ Peczenik m.fl. (1990) s. 53; Zila, SvJT 1990 s. 288.

¹⁸ Peczenik m.fl. (1990) s. 54.

Vad gäller avdrag för tid i häkte med restriktioner på fängelsestraffet är det främst den formella förutsebarheten som får en central roll. Rätten bör vara klar och tydlig så att den kan tillämpas på ett enhetligt sätt av rättstillämparen, annars kommer inte lika fall att behandlas lika.

1.7.3 Likhet inför lagen

Principen om allas likhet inför lagen återfinns i 1 kap. 9 § Regeringsformen (RF) och lyder:

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet.

Principen om allas likhet inför lagen får särskild betydelse inom straffrätten.¹⁹ I straffrättsligt hänseende tar principen sikte på att ingen individ ska dömas lindrigare eller hårdare än någon annan om inte aktuell bestämmelse medger annat.²⁰

Principen om allas likhet inför lagen får betydelse för den fråga som behandlas i den här framställningen. Uppsatsen behandlar nämligen frågan huruvida den som suttit häktad med restriktioner, och får denna tid tillgodoräknad som verkställighet av påföljd, kan anses få ett straff likvärdigt den som avtjänat hela sitt straff på anstalt, eller den som suttit häktad utan restriktioner.

1.8 Disposition

Uppsatsens inledande kapitel följs av en redogörelse för den svenska regleringen kring häktning och restriktioner. I denna del förklaras även begreppet isolering och statistik över antalet häktade och restriktionsanvändningen i häkte och fängelse presenteras. Vidare redogör uppsatsens andra kapitel för hur förhållanden i häkte skiljer sig från förhållanden på anstalt. Slutligen presenterar uppsatsen i denna del ett nytt förslag som har tagits fram i SOU 2016:52 om hur beslutsprocessen kring åläggande av restriktioner kan se ut. I uppsatsens tredje kapitel redogörs för den reglering som styr påföljdsbestämningens processen. Begrepp som straffvärde, straffmätning och påföljdsval förklaras. Detta kapitel följs av en presentation av strafftidslagen och de avdrag som kan ges för tid i häkte enligt denna. Detta kapitel innehåller även förslag till förändring av strafftidslagen som har lagts fram av utredare i SOU 2016:18. Uppsatsens femte kapitel består av en rättsfallsanalys. Detta kapitel

¹⁹ Se exempelvis Lernestedt (2015) s. 13 f.

²⁰ Peczenik m.fl. (1990) s. 20.

inleds med en redogörelse för HD:s avgörande NJA 2015 s. 769 som utvidgade tillämpningen av billighetsskäl i 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB till att även omfatta tid i häkte med restriktioner. Därefter undersöks hur avdrag på fängelsestraffet har getts för tid i häkte med restriktioner sedan denna dom. Domar från både tingsrätten och hovrätten presenteras. Uppsatsens sjätte kapitel består av en internationell utblick där det undersöks hur avdrag för tid i häkte med restriktioner ges i Danmark, Norge och Kanada. I det sjunde kapitlet, vilket är det sista, redogör jag för vad jag har kommit fram till utifrån valda perspektiv och frågeställningar och ger ett alternativt förslag på hur den svenska regleringen hade kunnat utformas.

2 Häktning och restriktioner

2.1 Inledning

Häktning är ett straffprocessuellt tvångsmedel som är mycket ingripande för den enskilde. I och med det frihetsberövande som häktning innebär kränks flera av den enskildes grundläggande fri- och rättigheter, även om det görs med stöd av lag. När den misstänkte sitter häktad har dennes skuld inte prövats och oskyldighetspresumtionen gäller tills personen är dömd. Det är därför viktigt att komma ihåg att varken häktning eller restriktioner utgör ett straff i sig utan enbart är ett sätt för staten att säkerställa effektiviteten i den kommande rättegången.²¹

Detta avsnitt inleds med en kort redogörelse för den reglering som styr häktning och restriktioner. Därefter följer ett avsnitt som behandlar statistik om isolering i de svenska häktena samt en kort presentation av de psykiska påfrestningar som häktning med restriktioner kan innebära. Vidare jämförs förhållanden i häkte med förhållanden på kriminalvårdsanstalter och avslutningsvis presenteras ett nytt lagförslag avseende åläggande av restriktioner.

2.2 Reglering

2.2.1 Häktning

Frihetsberövande regleras i 24 kap. RB och bestämmelserna om häktning tar sin utgångspunkt i kapitlets första paragraf som har följande lydelse:

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott, för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller däröver, får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han

1. avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff,
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Är för brottet inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, skall häktning ske, om det inte är uppenbart, att skäl till häktning saknas.

²¹ Lindberg (2012) s. 795.

Häktning får ske endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Kan det antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter, får häktning inte ske.

Bestämmelsens första stycke ställer upp tre olika grunder för häktning – flyktfara, kollussionsfara och recidivfara – vilka alla tjänar olika ändamål. Häktningens grunden flyktfara syftar till att säkra utredningen och lagföringen men också verkställighet av en kommande påföljd. Ändamålet med häktningens grunden kollussionsfara är att tillförsäkra att den misstänkte inte undanröjer bevisning och försvårar utredningen av brottet. Anledningen till att någon häktas på grund av recidivfara är för att det anses finnas en risk för att personen kommer begå nya brott om denne släpps på fri fot. Minst en av de tre grunderna måste föreligga för att en person ska kunna begäras häktad.²² Som framgår av bestämmelsens första och andra stycke *får* häktning ske om ett års fängelse är föreskrivet för brottet och *ska* ske om det lägsta straffet som är föreskrivet för brottet är två år förutsatt att det inte är uppenbart att skäl för häktning saknas. Bestämmelsens tredje stycke ger uttryck för en proportionalitetsbedömning och fjärde stycket förtydligar detta genom att brott som endast kan antas leda till böter inte är tillräckligt för att häktning ska kunna ske. Oberoende av brottets beskaffenhet får en person häktas om denne vägrar uppge namn eller hemvist eller det kan antas att de uppgifter som lämnats är osanna.²³ 24 kap. 1 och 2 §§ RB avser den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott. Även den som är skäligen misstänkt för ett brott kan häktas enligt 24 kap. 3 § RB om övriga förutsättningar i 1 § första, tredje och fjärde styckena eller 2 § är uppfyllda eller det är av synnerligen vikt att personen tas i förvar i avvaktan på att brottet utreds ytterligare.²⁴ Enligt 24 kap. 5 § RB är det rätten som beslutar om häktning. Det finns ingen övre gräns för hur länge en misstänkt person får sitta häktad, men en ny häktningsförhandling ska som regel hållas varannan vecka enligt 24 kap. 18 § RB.

2.2.2 Restriktioner

I den svenska brottmålsprocessen gäller principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. På grund av dessa principer kan det finnas behov att ålägga den misstänkte restriktioner för att säkra att denne inte förstör ut-

²² Lindberg (2012) s. 193 ff.; Ekelöf, Bylund och Edestam (2014) s. 56 ff.

²³ Se 24 kap. 2 § RB.

²⁴ Ytterligare förutsättningar för att häkta någon som är skäligen misstänkt finns i 24 kap. 19 § RB.

redningen, exempelvis genom att påverka målsägande och vittnen eller genom att själv ändra sin utsaga efter att ha tagit del av information utifrån.²⁵ Restriktioner får dock endast användas om de står i proportion till syftet med dem. Om mindre ingripande åtgärder är tillräckliga ska de användas, vilket uttryckligen framgår av 1 kap. 6 § häkteslagen (2010:611). Restriktioner ska således åläggas så få av de frihetsberövade som möjligt, användas under kortast möjliga tid och vara så lite ingripande som möjligt.

Av 6 kap. 2 § häkteslagen framgår att följande restriktioner kan åläggas den häktade:

1. inskränkningar i rätten att placeras tillsammans med andra intagna,
2. inskränkningar i rätten att vistas i gemensamhet med andra intagna på häktet,
3. inskränkningar i rätten att följa vad som händer i omvärlden,
4. inskränkningar i rätten att inneha tidskrifter och tidningar,
5. inskränkningar i rätten att ta emot besök,
6. inskränkningar i rätten att stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation, det vill säga i praktiken genom telefonsamtal, samt
7. inskränkningar i rätten att sända och ta emot försändelser.

De restriktioner som räknas upp i bestämmelsen är uttömmande.²⁶

En förutsättning för att en häktad ska kunna åläggas restriktioner är att grunden för häktningen är kollussionsfara. Frågan om den misstänkte kan åläggas restriktioner prövas av rätten på begäran av åklagaren. Rätten beslutar generellt om att den häktade får underkastas restriktioner, men det är åklagaren som beslutar om varje enskild restriktion som ska åläggas.²⁷ Endast om den häktade begär särskild prövning av åklagarens beslut om en viss restriktion kan rätten pröva den.²⁸

2.3 Isolering

2.3.1 Begreppet isolering

Som nämnts i avsnitt 1.1 har Sverige återkommande fått kritik för att tillämpningen av restriktioner vid häktning utgör isolering. I svensk rätt används inte begreppet isolering och har därför ingen fastslagen definition. Det finns inte

²⁵ Lindberg (2012) s. 795.

²⁶ Lindberg (2012) s. 799.

²⁷ 24 kap. 5 a § 1 st andra meningen.

²⁸ Se 6 kap. 4 § häkteslagen (2010:611); Ekelöf, Bylund och Edestam (2014) s. 72 ff.

heller någon internationell fastslagen definition men den engelska översättningen av isolering är ”*solitary confinement*”. Enligt den så kallade Istanbulförklaringen²⁹ föreligger isolering när en person är instängd i en cell under 22-24 timmar per dygn med minimal meningsfull kontakt med andra människor. FN:s specialrapportör mot tortyr har flera gånger hänvisat till definitionen i Istanbulförklaringen.³⁰ Även i ”United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners” (the Nelson Mandela Rules), som antogs av FN:s generalförsamling år 2015, används denna definition.³¹ Definitionen kan därför sägas vara allmänt vedertagen och har använts i många svenska utredningar om häktningstider och användning av restriktioner.³² Som kommer visas i den internationella utblicken i avsnitt 6 är begreppet isolering (*isolation/isolasjon*) något som används både i den danska och norska rätten. När begreppet isolering används i den fortsatta framställningen är det den definition som används i Istanbulförklaringen som avses.

2.3.2 Isolering i svenska häkten

Brå publicerade i början av år 2017 rapporten ”Att minska isolering i häkte – lägesbild och förslag”.³³ Av denna rapport framgår att drygt två tredjedelar av alla häktade har restriktioner någon gång under häktningstiden. Av de som är häktade på grund av kollussionsfara är motsvarande siffra 98 %. För 58 % av de som häktas med restriktioner varar restriktionerna under hela häktningstiden.³⁴ Restriktionerna avser nästan alltid inskränkningar i möjligheten till mänsklig kontakt, både med andra häktade och personer utanför häktet.³⁵ Vid tillämpning av FN:s definition är 90 % av de som är häktade med restriktioner isolerade under ett vanligt dygn i svenskt häkte.³⁶ 60 % av de som är häktade med restriktioner har inte någon åtgärd alls som innebär mänsklig kontakt. För de häktade med restriktioner som har mänsklig kontakt under sina isoleringsbrytande åtgärder pågår denna kontakt i genomsnitt i 48 minuter.³⁷

För de som sitter häktade utan restriktioner är den genomsnittliga tiden med mänsklig kontakt fyra timmar. Rapporten visar att även de som sitter häktade

²⁹ ”The Istanbul statement on the use and effects of solitary confinement” antogs den 9 december 2007.

³⁰ Häktningstider och restriktioner 2014 s. 46.

³¹ Resolution 70/175 United Nations Standard Minimum rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), rule 44, <<https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/1957/06/ENG.pdf>>, besökt 2017-04-21.

³² Se bland annat SOU 2016:52 och åklagarmyndighetens rapport från år 2014.

³³ Brå:s rapport 2017:6.

³⁴ Brå:s rapport 2017:6 s. 56.

³⁵ Brå:s rapport 2017:6 s. 70.

³⁶ SOU 2016:52 s. 14.

³⁷ Brå:s rapport 2017:6 s. 73.

utan restriktioner är isolerade i stor utsträckning, närmare bestämt i 33 % av fallen. Dessa personer sitter följaktligen på sina rum under minst 22 timmar av dygnet.³⁸ Vad gäller häktade utan restriktioner är det inte åklagarbeslut som begränsar möjligheten för de intagna att umgås tillsammans med andra. I de här fallen är det kriminalvården som tar beslut om en insats ska ske eller inte. Enligt Brå:s rapport grundar sig dessa beslut på hur kriminalvården bedömer att de häktades behov ser ut, säkerhetsaspekter, om insatser är lämpligt samt resurserna vad gäller exempelvis personal och lokal som finns tillgängliga på häktet.³⁹

Rapporten ger olika förklaringar till varför antalet häktade som lever i isolering är så högt. En förklaring är att den häktade tackar nej till isoleringsbrytande åtgärder.⁴⁰ Vad gäller häktade med restriktioner kan de exempelvis få tillåtelse av åklagaren till så kallad samsittning. Det innebär att den misstänkte som är häktad med restriktioner tillåts att vara tillsammans med en annan intagen som oftast också har restriktioner. Samsittning sker under några timmar om dagen, exempelvis i någon av de intagnas bostadsrum eller i ett särskilt samsittningsrum.⁴¹ Brå framhåller i rapporten att en vanlig anledning till att häktade tackar nej till isoleringsbrytande åtgärder är psykisk ohälsa. Andra orsaker till att så många häktade sitter isolerade, och som inte hänför sig till den misstänkte, är personalbrist och tungrodd och otydlig beslutsprocess i fråga om lättnader i restriktionerna.⁴²

Jämfört med våra grannländer Danmark och Norge är antalet häktade något lägre i Sverige. Däremot är användningen av restriktioner och antalet personer i isolering betydligt högre. Även Danmark och Norge fick tidigare internationell kritik för omfattande användning av restriktioner men under 2000-talet har användningen minskat. Andelen häktade som sitter isolerade i norska och danska häkten är i dag 12 % respektive 1-3 %. I Sverige sitter ungefär 67 % av alla häktade med restriktioner och 90 % av dessa är isolerade.⁴³

2.3.3 Isoleringens psykiska och fysiska påverkan på den intagne

Peter Scharff Smith, dansk forskare i kriminologi och sociologi, gjorde år 2006 en sammanställning av den forskning som gjorts kring vilka effekter på

³⁸ Brå:s rapport 2017:6 s. 73.

³⁹ Brå:s rapport 2017:6 s. 70.

⁴⁰ Brå:s rapport 2017:6 s. 54.

⁴¹ SOU 2016:52 s. 66.

⁴² Brå:s rapport 2017:6 s. 84 ff.

⁴³ Brå:s rapport 2017:6 s. 17 f.

hälsan som isolering på anstalt och häkten har. Sammanställningen visar att isolering är skadligt för hälsan. Undersökningarna som Scharff Smith gick igenom visade att många av de isolerade hade nedsatt koncentrationsförmåga och därför hade svårt att läsa och tillgodogöra sig information. De isolerade led även av hallucinationer, illusioner, depressioner och sömnbrist. Undersökningarna visade att psykiska effekter kan uppkomma redan efter ett fåtal dagar och att långvariga hälsorisker tenderar att öka för var dag som personen sitter isolerad.⁴⁴ Scharff Smith drog av sin sammanställning slutsatsen att isolering leder till psykiska problem för majoriteten av de isolerade. Han framhöll även att isolering under häktning många gånger kan vara farligare än isolering på anstalt då ovissheten om hur länge isoleringen kommer att pågå innebär en större psykisk stress.⁴⁵

I Brå:s rapport har häktade under intervjuer svarat att de upplevt koncentrationssvårigheter, ångest och panikångestattacker, vilket speglar det som framgår av Scharff Smiths sammanställning. Vissa av de som suttit häktade med restriktioner upplevde att de nästintill genomgått en personlighetsförändring och vissa upplevde dessutom fysiska konsekvenser såsom synbortfall. De allra flesta uppgav under intervjuerna att den första tiden i häktet med restriktioner var den allra svåraste.⁴⁶

Sveriges Television (SVT) presenterade i mars i år statistik på antalet självmord och självmordsförsök i svenska häkten. Statistiken visar att antalet självmord har minskat. Enligt SVT beror den lägre siffran på att kriminalvården tagit bort föremål som de intagna kan skada sig själva med från cellerna. Antalet självmordsförsök har dock ökat i de svenska häktena. Statistiken visar att det förekommer ett självmordsförsök i veckan.⁴⁷

2.4 Tillvaron i häkte och fängelser

Som nämnts i avsnitt 2.1 är häktning och restriktioner ett straffprocessuellt tvångsmedel, och inte ett straff. Trots detta är tillvaron i häkte många gånger mer påfrestande än tillvaron på anstalt. Utöver att man i häktet är isolerad i betydligt större grad än på anstalt (och därför löper större risk att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa) finns det andra betydande skillnader.

⁴⁴ Scharff Smith (2006) s. 488 f.

⁴⁵ Scharff Smith (2006) s. 472 f.

⁴⁶ Brå:s rapport 2017:6 s. 89.

⁴⁷ Appelquist, Bodil; ”Självmordsförsök i svenska häkten ökar – ett fall varje vecka”, SVT nyheter, <<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/sjalvmordsforsok-sker-varje-vecka-i-svenska-hakten>>, besökt 2017-04-11.

Sett till faciliteterna är det skillnad mellan häkten och fängelser, även om det till stor del beror på vilket häkte och fängelse som den intagne sitter i. Exempelvis finns det större gemensamhetsutrymmen och gårdar utomhus för de som sitter på anstalt. På häkten finns det ibland endast en gemensam korridor och promenadgårdarna är övertäckta. För de som sitter häktade med restriktioner och inte har tillåtelse att umgås med andra, är promenadgårdarna mindre och dessa personer tillåts inte vistas i de gemensamma utrymmena.⁴⁸

Därutöver ges möjlighet till olika rehabiliteringsprogram på anstalter.⁴⁹ Rehabiliteringsprogrammen syftar till att anpassa den dömda till samhället för att denne inte ska återfalla i brott efter frigivning. De rehabiliteringsprogram som erbjuds avser att förebygga fortsatt kriminalitet, våld, partnervåld, sexualbrott, missbruk och beroende.⁵⁰ I häkte finns det enbart verksamhet där särskilt utbildad personal, så kallade uppsökare, söker upp häktade missbrukare för motiverande samtal som ger information om olika behandlingsprogram, både i och utanför kriminalvården.⁵¹

På anstalter finns det möjlighet för den dömda att arbeta eller utbilda sig under tiden som denne avtjänar sitt straff.⁵² Vad gäller utbildningen ges det främst möjlighet för den intagne att läsa upp gymnasiebetyg, men det finns även viss möjlighet att läsa universitetskurser. Genom att ge den dömda personen nya färdigheter, kunskaper och tankemönster är tanken att risken för återfall i brott ska minska.⁵³ I häkte finns ingen möjlighet till utbildning och endast viss möjlighet till arbete.⁵⁴ Ofta är en förutsättning för att den häktade ska få arbeta att denne får vistas tillsammans med andra häktade.⁵⁵

Utöver rehabiliteringsprogram, utbildning och arbete finns det även möjlighet för den som sitter på anstalt att medverka i andra sociala aktiviteter som syftar till att ge den intagne ökad möjlighet att klara av ett vanligt liv efter att denne

⁴⁸ Kriminalvården, ”En dag på häktet” <<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/hakte/en-dag-pa-haket/>> besökt 2017-04-19.

⁴⁹ Se 3 kap. 1 § Fängelselagen (2010:610).

⁵⁰ Kriminalvården, ”Behandlingsprogram” <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/>>, besökt 2017-03-14.

⁵¹ Kriminalvården ”Häkte – insatser mot narkotika” <<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/hakte/narkotika-och-insatser/>>, besökt 2017-03-17.

⁵² Se 3 kap. 1 § Fängelselagen.

⁵³ Kriminalvården ”Utbildning och arbete” <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/utbildning-och-arbete/>>, besökt 2017-03-04.

⁵⁴ Se 6 kap. 2 § Häkteslagen.

⁵⁵ Kriminalvården ”Häktad – häktesvistelsen” <<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/hakte/narkotika-och-insatser/>>, besökt 2017-03-14.

avtjänat sitt straff. De aktiviteter som kan vara aktuella är exempelvis matlagning, tvätt, lära sig lugn genom yoga eller att gå en drama- musik- eller skrivkurs. Sådana aktiviteter erbjuds inte i häktet.⁵⁶

Troligtvis är den största skillnaden mellan tillvaron i häkte och på anstalt att den intagne på anstalt har fått en dom på hur lång fängelsevistelsen kommer vara. Detsamma gäller inte för den häktade. Ofta kan det ta lång tid att utreda de brott som personen är misstänkt för och häktningen pågår ofta fram till huvudförhandlingen. Ibland kan häktningen även fortsätta efter huvudförhandling i avvaktan på dom. I Brå:s rapport från år 2017 framgår att just ovissheten kring hur länge häktningen och eventuella restriktioner ska pågå skapar stress och oro.⁵⁷

2.5 Nytt lagförslag avseende beslut om restriktioner

I augusti år 2016 överlämnade Häktes- och restriktionsutredningen betänkandet *”Färre i häktet och minskad isolering”*, SOU 2016:52. I den lämnas flera förslag på hur häktningstider ska förkortas och restriktionsanvändningen minskas, bland annat nya alternativ till häktning, begränsning av häktningstiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Ett förslag för att minska restriktionsanvändningen är att domstolarna ska ta beslut om varje enskild restriktion och inte enbart som i dag ge åklagaren ett generellt tillstånd att meddela restriktioner.

Häktes- och restriktionsutredningen menar att de sju punkterna i 6 kap. 2 § häkteslagen kan delas upp i fyra restriktionskategorier. Punkterna fem, sex och sju skulle utgöra kategorin ”inskränkningar i den häktades kontakter med personer utanför häktet”, punkten två skulle utgöra kategorin ”inskränkningar i den häktades rätt att vistas i gemensamhet med andra intagna”, punkten ett skulle utgöra kategorin ”inskränkningar i den häktades rätt att bo och samsitta med annan intagen” och punkterna tre och fyra skulle utgöra kategorin ”inskränkningar i rätten att följa vad som händer i omvärlden”. Rätten ska enligt förslaget, på yrkande av åklagaren, pröva om åklagaren ska få tillstånd att begränsa den häktades kontakter med omvärlden utifrån en eller flera av de ovan nämnda kategorierna. På detta sätt blir åklagaren tvungen att argumentera för varför tillstånd ska ges till respektive restriktionskategori och Häktes-

⁵⁶ Kriminalvården ”Annan sysselsättning” <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-var/annan-sysselsattning/>>, besökt 2017-03-14.

⁵⁷ Brå:s rapport 2017:6 s. 90.

och restriktionsutredningen bedömer att det kommer leda till noggrannare bedömningar kring behovet av restriktionerna. Utredarna framhåller att användningen av vissa restriktioner kan undvaras och leda till en mer återhållsam restriktionsanvändning. När det är domstolen som prövar restriktionerna tror utredarna dessutom att den praxis som skapas leder till en mer enhetlig restriktionsanvändning vilket ökar förutsebarheten, rättssäkerheten och säkerställer likabehandling oavsett var i landet prövningen görs.⁵⁸

2.6 Sammanfattande kommentar

Att Sverige har problem med långa häktningstider och restriktioner är ingen nyhet. Att tillvaron många gånger är hårdare i häkte än på anstalt är inte heller något nytt, särskilt om den häktade är ålagd restriktioner. Att den tillvaro som många av de häktade befinner sig i internationellt sett klassas som tortyr och kan leda till psykiska och fysiska problem talar än mer för att tillvaron i häkte inte går att jämföra med tillvaro på anstalt.

Det har under flera år arbetats med att minska häktningstiderna och restriktionsanvändningen, men utan någon större framgång. Det nya lagförslaget om att det är domstolen som ska besluta om de enskilda restriktionerna skulle innebära ”en extra prövning” av restriktionsbehovet då åklagaren först måste motivera varför tillstånd till en restriktionskategori ska ges, och domstolen sedan måste ta ställning till om den specifika restriktionskategorin ska åläggas. Med en sådan reglering skulle det dessutom kunna bli tydligare vilka restriktioner som varit ålagd den häktade och hur lång tid som restriktionerna pågått eftersom det skulle framgå av domstolens häktningsbeslut.

⁵⁸ SOU 2016:52 s. 134 ff.

3 Processen för påföljdsbestämning

3.1 Inledning

För att en person ska kunna dömas för brott i en rättegång måste först den tilltalades skuld fastställas. När skuld har konstaterats kvarstår frågan om vilken påföljd som ska utdömas. Påföljdsbestämningssprocessen görs i steg som emellanåt kan vara något flytande. Först ska den aktuella straffskalan bestämmas. Därefter ska rätten bestämma brottets straffvärde för att sedan gå vidare och bestämma straffmättningsvärdet. Slutligen ska rätten bestämma påföljd. I detta kapitel kommer de olika stegen i påföljdsbestämningssprocessen att redogöras för men innan detta görs kommer en kort presentation av de bestraffningsteorier som ligger bakom bestämmelserna om påföljdsbestämning.

3.2 Bestraffningsteorier

Huvudsyftet med ett bestraffningssystem är normefterlevnad. Det finns olika teorier om hur denna efterlevnad uppnås på bästa sätt. De teorier som har utvecklats brukar kallas för bestraffningsteorier eller bestraffningssideologier. De bestraffningsteorier som har präglat svensk rätt är främst individualprevention, allmänprevention och proportionalitet.⁵⁹

Idén bakom individualprevention är att normefterlevnad uppstår genom att straffet avhåller individen från att begå fler brott och att straffet får anpassas utifrån individens möjligheter till förbättring. För den som inte behöver förbättras ska straffet verka avskräckande. För den som behöver och kan förbättras ska straffet vara förbättrande. För den som behöver förbättras, men inte kan, ska straffets syfte vara oskadliggörande, eller inkapacitering som är det begrepp som i dag bäst speglar hur brottslingar undanhålls från att skada andra genom att placeras på anstalter.⁶⁰ Tanken med allmänprevention är att normefterlevnad uppstår genom att bestraffningen av brottslingar avhåller andra personer i samhället från att begå brott. Människor ska avskräckas från att begå brottsliga gärningar.⁶¹ Syftet bakom proportionalitetstanken är rättvisa. Straffet ska stå i proportion till de värden och intressen som kränktes genom det begångna brottet.⁶²

⁵⁹ SOU 1986:14 s. 61.

⁶⁰ Jareborg och Zila (2014) s. 83 f.; och Aspelin SvJT 1999 s. 108.

⁶¹ Jareborg och Zila (2014) s. 74 f.

⁶² Jareborg och Zila (2014) s. 72.

Under större delen av 1900-talet var individualprevention och allmänprevention de styrande bestraffningsteorierna i svensk rätt. Vid införandet av BrB framgick det av 1 kap. 7 § att rätten vid val av påföljd, med iakttagande av vad som krävs för att upprätthålla allmän laglydnad, skulle fästa särskilt avseende vid att påföljden skulle vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället. Denna bestämmelse togs dock bort år 1988.⁶³ Det framhölls i propositionen att straffsystemets uppgift är att motverka brott och att det är en uppgift för i första hand lagstiftaren att utforma ett straffsystem som tillgodoser preventionsaspekterna utan att det går ut över kraven på legalitet och en enhetlig tillämpning. Det framhölls att varken allmänprevention eller individualprevention skulle tillmätas någon självständig betydelse i det enskilda fallet. Vad gäller individualprevention anfördes det särskilt att fängelsepåföljd, trots den vård och behandling som förekommer, allmänt sett har negativa effekter för den intagne.⁶⁴ I dag har Sverige ett straffsystem där proportionalitetsprincipen och straffvärdesbedömningen av den brottsliga handlingen ska vara styrande. Straffmätningen ska främst bygga på rättvisa och proportionalitet men andra bestraffningsideologier, främst individualpreventiva aspekter, får beaktas av domstolarna vid påföljdsvalet.⁶⁵

3.3 Konstruktion av straffskala

Det första steget i processen vid påföljdsbestämningen är att avgöra vilken straffskala som är tillämplig. Av 29 kap. 1 § 1 st. BrB framgår det att straff ska bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den sammanlagda brottslighetens straffvärde. Genom straffskalan har lagstiftaren gett sin uppfattning om hur allvarligt ett visst brott är. Vilken straffskala som är föreskriven för ett visst brott framgår av den aktuella straffbestämmelsen och vid flerfaldig brottslighet får hänsyn tas till de olika brottens straffskalor. Många gånger är ett brott gradindelad och då måste rätten ta ställning till vilken grad av ett gradindelad brott som den aktuella gärningen tillhör.⁶⁶

3.4 Straffvärde

När tillämplig straffskala har bestämts är nästa steg i påföljdsbestämningssprocessen att bestämma brottets, eller den samlade brottslighetens, straffvärde. Bedömningen av straffvärdet tar precis som straffskalan sin utgångspunkt i 29 kap. 1 § 1st. BrB. Av bestämmelsens andra stycke framgår det att

⁶³ Upphävd genom SFS 1988:942.

⁶⁴ Prop 1987/88:120 s. 32.

⁶⁵ Träskman SvJT 2003 s. 190 f.

⁶⁶ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 44 och 159 f.; Jareborg och Zila (2014) s. 121 f.

det vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Vidare framgår att det särskilt ska beaktas om gärningen medfört ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person.

Straffvärdet av ett brott hänför sig till själva gärningen, det vill säga själva gärningens skadlighet och den tilltalades skuld. Det kan därmed sägas att domstolen gör en moralisk bedömning av gärningen.⁶⁷ Det första domstolen gör vid en straffvärdesbedömning är att beakta brottsinterna faktorer. Brottsinterna faktorer är sådana förmildrande eller försvårande omständigheter som nämns i den aktuella straffbestämmelsen och får särskild betydelse vid bedömningen av vilken grad av ett gradindelade brott som brottet tillhör.⁶⁸ Exempelvis är graden av uppsåt och oaktsamhet en sådan brottsintern faktor som påverkar straffvärdet. Grov oaktsamhet ger högre straffvärde än aktsamhet som inte är att betrakta som grov. Efter att brottet har placerats i en viss svårighetsgrad kan 29 kap. 2 och 3 §§ BrB tillämpas. Dessa bestämmelser utgör så kallade brottsexterna omständigheter och är sådana som kan göra gärningen försvårande eller förmildrande.⁶⁹ 29 kap. 2 § BrB räknar upp försvårande omständigheter och det kan exempelvis vara att den tilltalade hade för avsikt att brottet skulle få svårare följder än det fick eller att den tilltalade har visat stor hänsynslöshet. Förmildrande omständigheter räknas upp i 29 kap. 3 § BrB och kan exempelvis vara att brottet har föranletts av någon annans kränkande beteende eller att brottet föranletts av stark mänsklig medkänsla. Det är dock viktigt att en omständighet som beaktats vid rubriceringsfrågan och exempelvis medfört att brottet ska anses som grovt (brottsintern omständighet) inte får beaktas som brottsextern omständighet igen vid tillämpningen av 29 kap. 2 och 3 §§ BrB.⁷⁰

3.5 Straffmätning

3.5.1 Inledning

När brottets straffvärde har bestämts är nästa steg i påföljdsbestämningssprocessen att bedöma straffmätningens värde. Reglerna som styr straffmätningen hittas i 29 kap. 4 och 5 §§ BrB. Till skillnad från straffvärdet som hänför sig

⁶⁷ Jareborg och Zila (2014) s. 125.

⁶⁸ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 181.

⁶⁹ Jareborg och Zila (2014) s. 112.

⁷⁰ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 45; Jareborg och Zila (2014) s. 110 ff.

till själva gärningen, hänför sig bestämmelserna om straffmätning till brottslingens straffvärdighet. Det handlar alltså om omständigheter som hänför sig till den brottsliga *personen*, och inte den brottsliga *gärningen*.⁷¹

3.5.2 Straffskärpning

Försvårande omständigheter som kan leda till straffskärpning är återfall i brott, vilket regleras i 29 kap. 4 § BrB. Återfall i brott får främst betydelse vid påföljdsvalet, det vill säga valet mellan fängelse och annan påföljd.⁷² Tidigare brottslighet kan också leda till att en villkorligt medgiven frihet ska anses förverkad.⁷³ Det är endast om den tidigare brottsligheten inte har kunnat beaktas tillräckligt enligt ovan angivna sätt som tidigare brottslighet kan få betydelse vid straffmätningen. Detta för att samma försvårande omständighet inte ska beaktas flera gånger till den tilltalades nackdel.⁷⁴ Enligt bestämmelsens lydelse ska särskild hänsyn tas till omfattningen av den tidigare brottsligheten, tiden som förflutit mellan brotten, om brottsligheten är likartad samt om både den tidigare och nya brottsligheten är särskilt allvarlig.

3.5.3 Straffflindring (billighetsskäl)

De olika grunder för straffflindring som räknas upp i 29 kap. 5 § BrB brukar kallas för billighetsskäl.⁷⁵ Omständigheterna hänför sig till gärningsmannens person eller handlingar efter brottet.⁷⁶ Anledningen till att sådana omständigheter ska beaktas beror på att det vid påföljdsvalet ska vara möjligt att se till andra omständigheter än sådana som hänför sig till själva brottet. Exempelvis anses det inte rimligt att döma efter straffvärdet om gärningsmannen försökt gottgöra skadliga verkningar av brottet eller kommer förorsakas men till följd av att han eller hon på grund av brottet kan antas bli avskedad eller uppsagd från sin arbetsplats. Att lagstiftaren valde att räkna upp ett antal omständigheter i bestämmelsen gjordes i strävan att uppnå en mer enhetlig tillämpning av olika straffflindringsgrunder som före bestämmelsens införande enbart fanns i praxis. De uppräknade omständigheterna anses utgöra särskilt viktiga eller vanliga omständigheter men innebär inte en begränsning till enbart dessa omständigheter.⁷⁷ De första åtta punkterna i 29 kap. 5 § 1 st. BrB är således

⁷¹ Jareborg och Zila (2014) s. 121.

⁷² Se 30 kap. 4 § BrB.

⁷³ Se 34 kap. 5 § BrB.

⁷⁴ Jareborg och Zila (2014) s. 128; Borgeke och Heidenborg (2016) s. 208 f.

⁷⁵ Jareborg och Zila (2014) s. 129; Borgeke och Heidenborg (2016) s. 215.

⁷⁶ Karnov internet, brottsbalken (1962:700) 29 kap. 5 § not 1342, besökt 2017-02-07.

⁷⁷ Prop. 1987/88:120 s. 48.

relativt precisa medan den nionde och sista punkten är allmänt hållen. Bestämmelsens nionde punkt lyder enligt följande:

Vid straffmätningen ska rätten utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta...

...9. om någon annan omständighet påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Föreligger omständighet som avses i första stycket, får rätten, om särskilda skäl påkallar det, döma till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet.

Även under denna punkt är det viktigt att betona att det endast är omständigheter hänförliga till gärningsmannens person eller omständigheter efter brottet som får beaktas. Regelmässiga negativa sociala följder av brott utgör inte grund för att ge lindrigare straff utan omständigheten måste vara likvärdig med, och lika tungt vägande, som de punkter som räknas upp i bestämmelsens första åtta punkter. Viss betydelse kan dock ges till vissa tredjemansskäl enligt denna punkt, exempelvis förhållandet att den tilltalade är ensamstående med ett minderårigt barn.⁷⁸ En annan omständighet som kan beaktas enligt den nionde punkten är att den tilltalade har varit underkastad reseförbud under ett flertal månader.⁷⁹

3.6 Påföljdsval

Begreppet straffmätning ska särskiljas från begreppet påföljdsval. Genom straffmätning avgör domstolen om brottsligheten ska föranleda ett bötesstraff eller fängelsestraff. När bestämmelserna i 29 kap. BrB beaktats ska domstolen ha kommit fram till ett ungefärligt straffmättningsvärde. Med straffmättningsvärde menas det fängelsestraff som den tilltalade skulle ha dömts till om fängelse hade valts som påföljd. Det innebär således att även om straffmättningsvärdet anger ett fängelsestraff kan det finnas skäl att välja annan påföljd.⁸⁰ De påföljder som kan följa av brott är böter, fängelse, villkorlig dom och skyddstillsyn. Regler om val av påföljd finns i 30 kap. BrB. Kortfattat innehåller detta kapitel bestämmelser som anger vad domstolen ska beakta när den slutligen väljer påföljd. Exempelvis framgår de olika påföljdernas inbördes stränghet och hur påföljd ska bestämmas om den tilltalade har begått flera brott. I 29 kap. 4 § 1 st. framgår att rätten vid val av påföljd ska fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse och därvid beakta omständigheter som anges i 29 kap. 5 § BrB. Det

⁷⁸ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 241 f.; Karnov internet, brottsbalken (1962:700) 29 kap. 5 § not 1354, besökt 2017-02-07; NJA 1989 s 564; NJA 1989 s. 810.

⁷⁹ NJA 2003 s. 414.

⁸⁰ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 265.

innebär att billighetsskäl får betydelse både vid straffmätningen och vid påföljdsvalet. Många gånger kan billighetsskäl få större betydelse vid påföljdsvalet.⁸¹

3.7 Sammanfattande kommentar

Som framgått i avsnittet är utgångspunkten att fängelsestraffet ska bestämmas efter brottets straffvärde. Om straffvärdet hade varit det enda som styrde vid påföljdsbestämningssprocessen hade alla brottslingar fått samma straff för samma brott oavsett omständigheterna i det enskilda fallet. För att göra påföljdsbestämningssprocessen mer dynamisk och ge domstolarna möjlighet att ta hänsyn till etiska och moraliska värden finns bestämmelserna om straffskärpning och strafflindring. I och med bestämmelsen om strafflindring har rättstillämparen möjlighet att väga in gärningsmannens person eller handlingar som denne företagit före och efter brottet och har därmed möjlighet att förkorta den dömdes fängelsestraff vid straffmätningen.

⁸¹ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 285.

4 Strafftidslagen

4.1 Nuvarande reglering

Efter att dom har meddelats ska den verkställas. Ansvaret för verkställigheten ligger på Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse.⁸² 33 kap. 5 § BrB hänvisar till strafftidslagen där det finns bestämmelser om verkställighet av påföljd. Av 19 a § 1 st. i nämnda lag framgår att tid som den dömda spenderat i arrest eller häkte ska avräknas från fängelsestraffet såsom verkställd påföljd så länge den varat i mer än 24 timmar. Avräkningen är obligatorisk och görs av kriminalvården enligt 28 § strafftidslagen. Kriminalvårdens beslut om avräkning kan enligt 29 § strafftidslagen överklagas vid allmän förvaltningsdomstol. Enligt samma bestämmelse framgår att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Fram till år 2000 var det hela rätten, inklusive nämndemännen, som hade ansvaret för att avräkna den tid som den dömda hade varit frihetsberövad. Avräkningsbeslutet utgjorde då en del av domen i målet på så sätt att det togs upp i samma handling. Avräkningsbeslutet kunde då överklagas till hovrätten även om inte själva domen överklagades, och om domen överklagades kunde avräkningsbeslutet ändras även om inte just avräkningsbeslutet hade överklagats.⁸³ Att uppgiften överläts på Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse berodde på att det fanns en strävan om att renodla domstolarnas uppgifter och att avlasta dem från sådant som ansågs kunna skötas bättre av förvaltningsmyndigheter. Vidare hade det förekommit felaktigheter då domare tillämpat avräkningsreglerna som i några av fallen ledde till åtal för tjänstefel.⁸⁴

Trots att den obligatoriska avräkningen inte längre görs av domstolarna ska rätten bifoga ett avräkningsunderlag till domen där rättens ordförande anger den tid som den tilltalade har varit frihetsberövad.⁸⁵ Uppgifter om vilka frihetsberövanden som har skett i målet framgår av åklagarens stämningsansökan.⁸⁶ I 33 kap. BrB finns dessutom möjligheten kvar för domstolen att ge fakultativa avdrag för frihetsberövanden under vissa omständigheter. Enligt 33 kap. 6 § 1 st. BrB får domstolen i vissa fall förordna att den påföljd som döms ut ska anses helt eller delvis verkställd på grund av frihetsberövande som föregått domen. En förutsättning för att domstolen ska kunna tillämpa

⁸² Borgeke och Heidenborg (2016) s. 513.

⁸³ Prop. 1999/00:26 s. 55.

⁸⁴ Borgeke och Heidenborg (2016) s. 513; Karnov internet, brottsbalk (1962:700) 33 kap. 5 §, Lexino 2016-11-07, besökt 2017-04-11.

⁸⁵ Se 3 § 4 p. förordning (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål m.m.

⁸⁶ 45 kap. 4 § 3 st RB.

bestämmelsen är att tiden som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet är ringa. Vidare finns det ytterligare en möjlighet för domstolen att ge avdrag i 33 kap. 7 § BrB. Enligt bestämmelsen kan frihetsberövanden som har ägt rum utomlands, med anledning av en begäran om utlämning eller överlämnande för lagföring, tillgodoräknas den som senare döms till en frihetsberövande påföljd i Sverige. Ett sådant avdrag kan dock inte ges om det finns särskilda skäl som talar mot det.

4.2 Förslag till ny lag om tillgodoräkning av tid för frihetsberövande

I SOU 2016:18 *”En ny strafftidslag”* har förslag lagts fram till en ny strafftidslag som kan ersätta nuvarande strafftidslag. Med den nya lagen är förhoppningen att regelverket ska bli mer modernt, tydligt och enklare att tillämpa.⁸⁷ Bland annat föreslås en ny reglering om när fängelsestraffet ska få verkställas och hur beräkning av strafftid ska ske. I SOU:n uppmärksammas att nuvarande regelverk innebär att strafftiden beräknas på olika sätt, antingen enligt kalendertid eller i dagar, beroende på hur långt fängelsestraffet är. Det framgår också att de faktiska dagarna som avtjänas blir olika långa beroende på när under året som verkställigheten påbörjas. Problemen med de olika beräkningssätten gäller också för frihetsberövanden som ska tillgodoräknas den dömdes verkställighet av påföljd. Utredarna framhåller att nuvarande regelverk är problematiskt då det medför en risk för att lika fall behandlas olika. På grund av olikheterna som nuvarande regelverk innebär föreslår utredarna att ett nytt beräkningssätt ska införas där strafftiden enbart ska beräknas i dagar där en månad ska anses bestå av 30 dagar och ett år av 360 dagar.⁸⁸

Utöver den nya beräkningsmetoden föreslås också att det ska införas en ny och samlad lag som reglerar under vilka förutsättningar som tid för frihetsberövanden, både i Sverige och utomlands, ska tillgodoräknas den dömdes verkställighet av påföljd. Bestämmelsen ska vara generellt utformad och till sin form vara obligatorisk. Bestämmelsen ska träffa olika former av frihetsberövanden och gälla oavsett om frihetsberövandet skett i Sverige eller utomlands. Förslaget syftar främst till att skapa ett så heltäckande system som möjligt och träffa sådan frihetsberövad tid som tidigare inte kunnat tillgodoräknas som verkställighet av påföljd.⁸⁹ Enligt förslaget kommer det inte längre finnas möjlighet för domstolarna att göra skönsmässiga bedömningar vad gäller fri-

⁸⁷ SOU 2016:18 s. 13.

⁸⁸ SOU 2016:18 s. 19 f.

⁸⁹ SOU 2016:18 s. 225 ff.

hetsberövanden som ägt rum utomlands, utan avdraget i den nya bestämmelsen ska vara obligatoriskt om förutsättningarna i bestämmelsen är uppfyllda.⁹⁰ Bestämmelsen i 33 kap. 7 § BrB skulle därför tas bort och ansvaret för det obligatoriska avdraget enligt den nya bestämmelsen skulle ligga helt på kriminalvården. Domstolarna skulle således förlora sin beslutanderätt vad gäller avdrag för frihetsberövanden som skett utomlands.⁹¹ Möjligheten för domstolen att besluta att en påföljd ska anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet skulle enligt förslaget dock fortfarande finnas kvar, men bestämmelsen föreslås flyttas till den nya lagens 3 §.⁹² Hela 33 kap. BrB skulle därmed upphöra att gälla.⁹³

Extra avdrag för tid i häkte med restriktioner nämns inte någonstans i utredningsbetänkandet. Inte ens när de danska och norska bestämmelserna om beräkning av avdrag för tid i häkte presenteras, uppmärksammas att länderna ger extra avdrag för tid i isolering.⁹⁴

4.3 Sammanfattande kommentar

Till skillnad från avdrag på fängelsestraff genom strafflindring, där domstolen gör en bedömning i det enskilda fallet, är tillgodoräknande av häktningstid enligt strafftidslagen obligatoriskt och görs endast utifrån tiden för det aktuella frihetsberövandet. Avräkning enligt 19 a § strafftidslagen är ett administrativt förfarande och det finns inget utrymme för kriminalvården att beakta omständigheterna i det enskilda fallet, såsom att den häktade varit ålagd restriktioner.

Ansvaret för beräkning av strafftid och avdrag för frihetsberövanden har under 2000-talet flyttats från domstolarna till kriminalvården. Tanken om enhetliga och lika avdrag för alla var en styrande faktor då uppgiften överläts till kriminalvården. Tankar om likabehandling och rättvisa genomsyrar även den nya utredningen och för att lika fall ska behandlas lika föreslås att även utländska frihetsberövanden ska medföra obligatoriska avdrag och administreras av kriminalvården. Lagstiftaren och utredarna verkar således ha en tanke om att avdragen blir mer enhetliga och lika om de är obligatoriska och sköts av verkställande myndighet istället för att rättstillämparen gör bedömningar i de enskilda fallen.

⁹⁰ SOU 2016:18 s. 230.

⁹¹ SOU 2016:18 s. 237.

⁹² SOU 2016:18 s. 32 ff.

⁹³ SOU 2016:18 s. 21.

⁹⁴ SOU 2016:18 s. 191 f; Se de danska och norska bestämmelserna i avsnitt 5.1 och 5.2.

5 Rättsfall

5.1 Restriktionsavdragen (NJA 2015 s. 769)

Som nämnts i avsnitt 3.4.3 ska domstolen vid straffmätningen beakta förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 5 § BrB. Bestämmelsens nionde punkt öppnar upp för domstolarna att beakta sådana omständigheter som inte specifikt uppräknas i bestämmelsens första åtta punkter. I NJA 2015 s. 769 uttalade HD att långa häktningstider med restriktioner kan utgöra en sådan omständighet som kan falla under 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB.

I målet hade sex personer gjort sig skyldiga till bland annat narkotika- och vapenbrott. Under tiden för utredningen hade de suttit häktade med restriktioner i omkring ett år. Restriktionerna hade i princip inneburit att de suttit isolerade. Tingsrätten ansåg att den långa tid som åklagaren hade getts tillstånd att meddela restriktioner, tillsammans med det sätt som restriktionerna hade tillämpats i praktiken, hade inneburit ett sådant men som särskilt borde beaktas vid straffmätningen med stöd av 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. (då 8 p.) BrB. Tingsrätten satte därför ned fängelsestraffet med tre månader för var och en av de tilltalade. Vad gällde en av dem, A.T., beaktade tingsrätten även att han med stor sannolikhet skulle bli av med sin taxilegitimation, varför hans fängelsestraff sattes ytterligare tre månader lägre än brottslighetens straffvärde.

Hovrätten gjorde, med bakgrund av en något längre redogörelse för de men som häktning med restriktioner innebär, samma bedömning som tingsrätten och ansåg att den långa häktningstiden med restriktioner är ett sådant men som ska beaktas vid straffmätningen. I domskälen uttalar hovrätten bland annat att

Även om varje frihetsberövande är individuellt måste det anses alldeles klart att det normalt inte går att likställa långtidsvistelser i kriminalvårdsanstalt och på häkte, särskilt om den häktade belagts med restriktioner.⁹⁵

Hovrätten ansåg dock att tre månaders avdrag var i överkant och kom istället till slutsatsen att ett avdrag på två månader var mer rimligt. Utöver dessa två månader tillerkände hovrätten L.V. och F.H. avdrag på fängelsestraffet för att de suttit ytterligare tid i häktet, dock utan restriktioner, och S.H. tillerkändes också extra avdrag då han hade haft ett reseförbud på fyra månader. Vad

⁹⁵ Se Svea Hovrätts dom B 5291-14 s. 103.

gällde omständigheten att A.T. riskerade att bli av med sin taxilegitimation gjorde hovrätten samma bedömning som tingsrätten.

HD meddelade, med utgångspunkt i den straffvärdesbedömning som hovrätten gjort, prövningstillstånd avseende frågan om hur påföljden skulle bestämmas. HD:s prövning rörde huruvida en lång häktningstid med restriktioner kan utgöra ett billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB och därmed motivera ett kortare fängelsestraff.

Som utgångspunkt bör det inte med tillämpning av 29 kap. 5 § första stycket 9 BrB tas hänsyn till att den tilltalade har varit frihetsberövad i målet, inte heller till att en häktningstid har varit anmärkningsvärt lång. Däremot kan det i vissa situationer vara motiverat att beakta just den omständigheten att frihetsberövandet har varit förenat med restriktioner. Långvariga restriktioner i möjligheten till samvaro med andra människor medför svåra psykiska och fysiska påfrestningar. Ifall den tilltalade under lång tid - i flera månader - har varit underkastad restriktioner som inneburit isolering från andra, framstår det som obilligt att inte ta hänsyn till detta men när straffet bestäms. Vid den bedömningen saknar det betydelse att behovet av restriktionerna i och för sig inte kan ifrågasättas.⁹⁶

Vad gäller bedömningen i det specifika fallet ansåg HD det skäligt att sätta ned fängelsestraffet för var och en med två månader. För S.H. beaktade HD att denne meddelats reseförbud och vad gällde A.T. att han förlorat sin taxilegitimation. Däremot ansåg HD inte att hänsyn kunde tas till det faktum att tre av dem varit fortsatt häktade utan restriktioner. Trots att den fortsatta häktningen utan restriktioner inte skulle beaktas ansåg HD, med utgångspunkt i hovrättens bedömning av straffvärdet, att påföljden för de sex tilltalade skulle bestämmas i enlighet med hovrättens dom. I avgörandet deltog justitieråden Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, Göran Lambertz, Ingemar Persson och Dag Mattson. Rätten var enhällig.

I och med avgörandet kan domstolarna nu beakta omständigheten att den tilltalade har suttit häktad med restriktioner under en längre tid. Det finns dock en del oklarheter i rättsfallet som gör det svårtolkat. HD skriver exempelvis att det vore obilligt att inte beakta de men som häktning med restriktioner som varar i flera månader innebär, och i det aktuella målet ansåg HD att två månaders avdrag för ett år i sådana förhållanden var en rimlig kompensation. Å ena sidan kan avgörandet tolkas som att häktningstiden med restriktioner måste uppgå till minst ett år för att avdrag överhuvudtaget ska kunna ges. Å andra sidan skulle domen kunna ses som en formel där kortare tid, exempelvis sex månader, ska kunna berättiga en månads avdrag. HD ger inte svar på hur många månader som krävs för att avdrag ska kunna göras, utan skriver bara

⁹⁶ NJA 2015 s. 769 s. 8.

”flera månader”. HD anger inte heller hur stort avdraget bör vara. I de kommande avsnitten presenteras rättsfall från underrätterna där NJA 2015 s. 769 beaktats.

5.2 Morden på Vår krog och bar (Hovrätten för västra Sverige B 3777-16)

I Hovrätten för västra Sveriges dom i mål B 3777-16, mer känt som ”morden på Vår krog och bar”, prövades frågan om de tilltalades tid i häkte med restriktioner skulle avräknas på straffet. Hovrätten uttalade följande:

Den omständigheten att många av de tilltalade har varit häktade med restriktioner under lång tid ska beaktas som ett billighetsskäl vid straffmätningen (se rättsfallet NJA 2015 s. 769). Det framstår som principiellt riktigt att låta den långvariga häktningen med restriktioner påverka straffmätningen mer för ungdomar än för vuxna. Hovrätten har vid straffmätningen nedan för var och en vägt in det sagda.⁹⁷

I det aktuella målet hade åtta personer åtalats för att på olika sätt ha medverkat till den aktuella händelsen och flera av dem hade suttit häktade i cirka ett och ett halvt år. En av de tilltalade, S.A, som vid gärningstillfället var 18 år och i tingsrätten dömdes till sju års fängelse, dömdes till fem år av hovrätten. Motiveringen till detta var dels att hans gärningar inte ansågs styrkta på det sätt som tingsrätten funnit, dels hans personliga omständigheter och att han varit häktad i ett år och fem månader. Vad gäller en annan tilltalad, K.M, som var 19 år vid gärningstillfället och i tingsrätten dömdes till tio års fängelse, uttalade hovrätten att tingsrättens bedömning varit korrekt och att det faktum att han varit häktad med restriktioner i sex månader inte ändrade på detta. Vad gäller de övriga tilltalade som suttit häktade med restriktioner framgår det inte i vilken mån som deras häktningstid med restriktioner beaktats då hovrätten inte anger specifikt straffvärde eller straffmätningensvärde utan endast gör en samlad bedömning.

I det här målet är det svårt att veta i vilken omfattning som avdrag faktiskt har getts. Hovrätten framhåller endast att den för var och en av de tilltalade har vägt in att de har varit häktade med restriktioner, men inte i vilken omfattning. S.A. fick visserligen ett två år kortare fängelsestraff i hovrätten, men det berodde på flera olika omständigheter och det går därför inte att säga hur stor del som utgjorde avdrag för tid i häkte med restriktioner. Intressant med målet är också att hovrätten uttalade att häktning med restriktioner ska påverka

⁹⁷ Hovrätten i Göteborg B3777-16 s. 85.

straffmätningen mer för ungdomar än för vuxna. Även om en sådan tillämpning kan anses rimlig i sig, saknar den stöd i NJA 2015 s. 769.

5.3 Ecstasyöverlåtelsen (Svea Hovrätt B 2809-16)

I Svea hovrätts dom B 2809-16 stod D.K. åtalad för narkotikabrott och hade under utredningen suttit häktad i drygt fem månader. Tingsrätten fann att det narkotikabrott som D.K. skulle dömas för hade ett straffvärde på ett år och sex månader. Vid bedömningen av straffmättningsvärdet beaktade tingsrätten som förmildrande omständighet att en del av åtalet helt byggde på D.K:s egna uppgifter. Tingsrätten tog även hänsyn till att överlåtelsen av narkotikan inte hade skett i vinstsyfte utan i en utpressningsliknande situation samt att han suttit häktad med restriktioner under fem månaders tid. Dessa omständigheter gjorde att D.K:s straffmättningsvärde sattes ned till ett år och två månader.

Hovrätten fann straffvärdet för D.K:s brottslighet något lägre, ett år och två månader. Hovrätten ansåg dock inte att D.K:s hjälp med att utreda brottet skulle leda till att straffmättningsvärdet understeg straffvärdet. Hovrätten fann inte heller att den tid som D.K. hade suttit häktad med restriktioner var tillräckligt lång för att beakta vid straffmätningen. Om detta uttalade hovrätten följande:

D.K har som tingsrätten angett varit häktad med restriktioner under drygt fem månader. Som Högsta domstolen har utvecklat i NJA 2015 s. 769 kan det i vissa situationer vara motiverat att beakta den omständigheten att frihetsberövandet varit förenat med restriktioner som ett billighetsskäl som med stöd av 29 kap. 5 § första stycket 9 p brottsbalken beaktas vid straffmätningen genom att fängelsestraffets längd sätts ned. Enligt hovrättens mening har den tid under vilken D.K. haft restriktioner emellertid inte varit så lång att det finns skäl att beakta denna omständighet vid straffmätningen.⁹⁸

Även om det inte framgår i vilken utsträckning så beaktade *tingsrätten* att D.K. suttit häktad med restriktioner och ansåg att den tid som han suttit utgjorde grund för avdrag. *Hovrätten* ansåg dock inte att fem månader var tillräckligt lång tid för att kunna beaktas som billighetsskäl.

5.4 Narkotikan i bilarna (Svea Hovrätt B 5216-16)

I Svea hovrätts dom B 5216-16 dömdes R.L. för bland annat grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott. Tingsrätten bestämde straffvärdet till fängelse i

⁹⁸ Svea Hovrätt B2809-16 s. 13.

tre år och fyra månader. Det faktum att R.L. hade varit häktad med restriktioner under en lång tid (nästan sex månader) ansågs inte utgöra grund för att sätta ned fängelsestraffet, utan fängelsestraff i enlighet med brottets straffvärde utdömdes. I hovrätten frikändes R.L. från det grova vapenbrottet men dömdes för det grova narkotikabrottet samt ett antal småbrott. Hovrätten bedömde att straffvärdet uppgick till fängelse i tre år. Vad gäller den tid som R.L. hade suttit häktad med restriktioner uttalade hovrätten följande:

Frågan är om det finns något s.k. billighetsskäl som skulle ge anledning att straffmäta på en nivå under vad som följer av straffvärdet i sig (jfr 29 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Det som aktualiserar denna fråga är följande. R.L. har varit frihetsberövad som anhållen och därefter häktad under tämligen lång tid. Det senaste frihetsberövandet inleddes den 23 november 2015 och pågår fortfarande. Fram till den 10 maj 2016 var han ålagd i princip "fulla" restriktioner. Under i vart fall en tid tilläts han inte någon s.k. samsittning med andra intagna över huvudtaget. R.L. har uppgett att det tog ganska lång tid efter den 10 maj innan han i praktiken gavs möjlighet till samsittning. Åklagaren har upplyst att R.L. den 16 februari 2016 tilläts samsittning med annan intagen som hade restriktioner och att R.L. fick tillstånd att ha besök av hustru och barn under förutsättning att en utredningsman var närvarande vid besöket. Hovrätten konstaterar att R.L. har varit frihetsberövad i nu omkring åtta månader och att han har varit ålagd långtgående restriktioner under nästan sex månaders tid. Frihetsberövandet har onekligen inneburit en påfrestning på honom. Det finns dock enligt hovrättens mening inte tillräckliga skäl att beakta dessa förhållanden så att det får genomslag vid straffmätningen (jfr rättsfallet NJA 2015 s. 769). Inte heller i övrigt finns det någon omständighet som ger anledning att avvika från straffvärdet. R.L. ska därför dömas till fängelse med en strafftid av tre år.⁹⁹

I det aktuella målet var alltså R.L. häktad under åtta månaders tid. Under knappt sex av dessa månader var han ålagd fulla restriktioner, och under viss del av tiden tilläts han inte samsittning med andra intagna. Trots att hovrätten kunde konstatera att frihetsberövandet onekligen inneburit påfrestningar för honom ansågs det inte utgöra tillräckliga skäl för att få genomslag vid straffmätningen. R.L. dömdes därför till fängelse i enlighet med straffvärdet. En fråga som kan ställas är om R.L. hade tillerkänts avdrag om häktningstiden med restriktioner hade pågått i sex hela månader, eller om det hade krävts tid upp mot ett år för att hovrätten skulle anse det föreligga tillräckliga skäl för avdrag.

5.5 Familjeföretaget (Svea Hovrätt B 5387-16)

I Svea hovrätts dom B 5387-16 stod nio personer åtalade för olika typer av narkotikabrott. Flera av dem hade suttit häktade med restriktioner under delar

⁹⁹ Svea Hovrätt B 5216-16 s. 17 f.

av utredningen. Fyra av dem hade suttit häktade med restriktioner i drygt ett år och två andra hade suttit häktade med restriktioner i drygt ett halvår. Tingsrätten uttalade följande:

Det har varit mycket långa häktningstider för flera av de tilltalade. De har också varit ålagda restriktioner. Högsta domstolen har i NJA 2015 s. 569 [sic!] uttalat att ett fängelsestraff bör minskas med två månader för personer som varit häktade ca ett år med restriktioner och uttalat att ett halvårs häktningstid med restriktioner bör medföra en månads nedsättning av påföljden. För kortare häktningstid än så har Högsta domstolen menat att det inte föreligger skäl för nedsättning.¹⁰⁰

De som hade suttit häktade med restriktioner i ett år fick därför ett avdrag på fängelsestraffet med två månader och de som suttit häktade med restriktioner i cirka sex månader fick en månads avdrag. En av de åtalade hade endast suttit häktad med restriktioner i en och en halv månad och för denna tid gavs inget avdrag.

I hovrätten sänktes straffvärdet för samtliga åtalade. Vad gällde den tid som de åtalade suttit häktade med restriktioner uttalade hovrätten att det inte fanns skäl att beakta den i större utsträckning än vad tingsrätten gjort. Hovrätten gav därför samma avdrag för tiden i häkte med restriktioner som tingsrätten hade gjort, två månader för ett år och en månad för sex månader.

I det här målet beaktades häktningstid med restriktioner redan när den uppgått till sex månader. Tingsrätten och hovrätten verkar se HD:s avgörande i NJA 2015 s. 769 som en formel. Det som tingsrätten skriver om att HD *uttalat* att ett halvårs häktningstid med restriktioner ska föranleda en månads avdrag stämmer dock inte. Tingsrätten gör en egen tolkning av domen. Även om hovrätten anser att tingsrättens tolkning är rimlig borde hovrätten, för tydligheten skull, förtydligat att HD inte uttalat att sex månader ska ge en månads avdrag i NJA 2015 s. 769.

5.6 Kopplerimålet (Svea Hovrätt B 10573-16)

I Svea hovrätts dom B 10573-16 dömdes A.B. för grovt koppleri. I tingsrätten dömdes han till fängelse i tre år. Tingsrätten redogjorde inte för vilket straffvärde brottet hade eller om det fanns några andra omständigheter som räknades in vid straffmätningen. Domen överklagades till hovrätten. Där bedömdes straffvärdet vara något högre än det straffvärde (tre år) som tingsrätten kommit fram till, men hovrätten angav inte något exakt straffvärde. A.B. dömdes

¹⁰⁰ Svea Hovrätt B 5387-16, bilaga A, s. 79.

till tre år och tre månaders fängelse av hovrätten. Vid straffmätningen uttalade hovrätten följande kring omständigheten att den dömde varit häktad med restriktioner:

Enligt 29 kap. 5 § brottsbalken ska domstolen, när straffet bestäms, i skälig omfattning beakta vissa omständigheter som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar. Långvarig häktning med restriktioner som inneburit isolering har bedömts vara ett sådant billighetsskäl som ska beaktas enligt 29 kap. 5 § första stycket 9 brottsbalken (se rättsfallet NJA 2015 s. 769). (A.B.) har varit häktad med restriktioner under ca sju månader. Denna omständighet bör i någon mån beaktas när fängelsestraffets längd bestäms för honom.¹⁰¹

Även om hovrätten i det här målet inte uttalade i vilken omfattning som avdrag ges, ansåg de att sju månader i häkte med restriktioner är tillräckligt lång tid för att avdrag på fängelsestraffet ska vara motiverat.

5.7 Skjutningen utanför Willys (Solna tingsrätt B 2947-16)

I Solna tingsrätts dom B 2947-16 dömdes E.Y. för bland annat vållande till kroppsskada och grovt narkotikabrott. Det sammanlagda straffvärdet uppgick till drygt fem år och sex månader. Under utredningen hade han suttit häktad med restriktioner i ca tre och en halv månad. Tingsrätten uttalade följande:

Vid straffmätningen ska rätten utöver brottslighetens straffvärde i skälig omfattning beakta vissa omständigheter som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än vad brottets straffvärde motiverar, så kallade billighetsskäl. I förevarande fall ska skälig hänsyn tas till att E.Y. har varit häktad med restriktioner under en förhållandevis lång tid, ca tre och en halv månad (se NJA 2015 s. 796). Någon annan påföljd än fängelse kan inte komma i fråga. Påföljden bestäms till fängelse i fem år och sex månader.¹⁰²

I målet sattes alltså fängelsestraffet ner något då straffvärdet var *drygt* fem år och sex månader och påföljden bestämdes till fängelse i fem år och sex månader. Exakt hur stort avdraget blev går dock inte att utläsa eftersom det inte framgår hur mycket *drygt* fem år och sex månader är. Tingsrätten fann alltså att tre och en halv månad i häkte med restriktioner var tillräckligt lång tid för att beaktas som billighetsskäl. Denna tolkning och tillämpning av NJA 2015 s. 769 är den mest generösa som påträffats i denna undersökning.

¹⁰¹ Svea Hovrätt B 10573-16 s. 14.

¹⁰² Solna tingsrätt B 2947-16 s. 22.

5.8 Narkotikan från Rotterdam (Södertörns tingsrätt B 357-16)

I Södertörns tingsrätts dom B 357-16 dömdes S.J. för grovt narkotikabrott och Y.K. för grov narkotikasmuggling. Brottet som S.J. hade begått ansågs ha ett straffvärde på fem år och tre månader och brottet som Y.K. dömdes för ansågs ha ett straffvärde på fem år och nio månader. Båda hade suttit häktade med restriktioner i knappt sex månader men det uppmärksammades att de hade fått tillstånd till samsittning och gemensam vistelse efter fyra månader. Efter en samlad bedömning kom tingsrätten fram till att de tilltalades restriktioner under häktningstiden inte hade varit sådana att de skulle beaktas vid straffmätningen. De båda dömdes därför till fängelsestraff i enlighet med straffvärdet.

De tilltalade hade varit häktade med restriktioner, utan möjlighet till samsittning eller gemensam vistelse, i fyra månader. Tiden i häkte med fulla sociala restriktioner var cirka en halv månad längre än E.Y:s i ovan presenterade fall B 357-16. Till skillnad från Solna tingsrätt ansåg inte Södertörns tingsrätt att fyra månader i häkte med restriktioner utgjorde tillräcklig tid för att beaktas som billighetsskäl vid straffmätningen.

5.9 Sammanfattande kommentar

Som framgått av de rättsfall som presenterats ovan har underrätterna gjort olika tolkningar av NJA 2015 s. 769. Vad som anses utgöra lång tid i häkte med restriktioner och därmed ge rätt till avdrag på fängelsestraffet varierar från fall till fall. I de fall häktningstiden har överstigit ett år har domstolen gett avdrag, men rätten har inte alltid angett exakt hur stort avdrag som ska ges. I de mål där häktningstiden med restriktioner understigit ett år är det mer oklart. I vissa mål har rätten ansett att häktningstid med restriktioner som varat i sex månader inte utgör grund för strafflindring, medan det i andra mål har getts avdrag för häktningstid med restriktioner som enbart uppgått till tre och en halv månad.

6 Avdrag för tid i häkte i andra länder

6.1 Danmark

I Danmark regleras avdrag för tid i häkte inte i en särskild strafftidslag, utan i Lovebekendtgørelse 2016-07-04 nr. 1052 (Straffeloven) som är den danska motsvarigheten till BrB. År 2000 infördes en bestämmelse i Straffeloven där det framgår hur avdrag ska ges på fängelsestraffet för tid i häkte med restriktioner. 86 § 1st 1-4 meningens lyder enligt följande.

Har den dømte været anholdt, varetægtsfængslet eller indlagt til mentalundersøgelse, afkortes et antal dage svarende til det antal påbegyndte døgn, frihedsberøvelsen eller indlæggelsen har været, i den idømte fængselsstraf. Frihedsberøvelser, der ikke har været i mindst 24 timer, medfører ikke afkortning. Har den dømte under frihedsberøvelsen været isoleret efter rettens bestemmelse, afkortes yderligere et antal dage svarende til en dag for hvert påbegyndt tidsrum af 3 døgn, hvor den dømte har været isoleret. Dommen skal indeholde oplysning om varigheden af frihedsberøvelser, indlæggelser og isolation, der medfører afkortning.

Som går att utläsa i bestämmelsen används begreppet *isolation* i dansk rätt och definieras i 770 a Lovebekendtgørelse 2016-10-13 nr. 1257 (Retsplejeloven) som fullständig uteslutning från sällskap med övriga intagna. Enligt bestämmelsen är det rätten som efter begäran av polisen beslutar om att den häktade ska åläggas restriktioner som innebär isolering.

Bestämmelsen ger alltså, precis som i svensk rätt, en dags avdrag för varje dag som den misstänkte suttit anhållen eller häktad, så länge tiden uppgår till minst 24 timmar. Om den häktade suttit isolerad får denne en dags extra avdrag för varje påbörjad tredygnsperiod i sådana förhållanden. Om den häktade suttit isolerad i exempelvis tre månader, tillerkänns denne sammanlagt fyra månaders avdrag på fängelsestraffet. Precis som i svensk rätt ska domstolen lämna upplysningar om frihetsberövandets längd, men det är kriminalvården som beslutar om avräkning.¹⁰³ Den danska domstolen ska dessutom lämna upplysningar om isolering av den häktade som kan medföra avdrag på straffet.¹⁰⁴

¹⁰³ Prop. 1999/00:26 s. 58.

¹⁰⁴ Se 86 § tredje meningens Straffeloven.

Bestämmelsen infördes för att ta hänsyn till den ökade belastning och risken för psykisk ohälsa för den häktade som isolering innebär.¹⁰⁵ I propositionen framhölls att advokatsidan önskade se ett större avdrag än en dag för varje påbörjad tredygnsperiod. Justitieministeriet framhöll dock att det var viktigt att kompensationens storlek blev så pass stor att de häktade skulle anse det motiverat att motverka och försvåra utredningen av brottet för att få ett kortare fängelsestraff. Det ansågs också vara viktigt att avdraget inte blev så pass stort att det skulle ge intryck av att vara en belöning för de som begått grova brott och försvårat utredningen. Att ge en dags avdrag för varje påbörjad tredygnsperiod ansågs ge uttryck för en rimlig balans mellan å ena sidan de men som häktning i isolering innebär, å andra sidan risken för att avdraget ses som en belöning för eller incitament till att försvåra utredningen.¹⁰⁶

Även om bestämmelsen infördes först år 2000 diskuterades frågan i Danmark redan år 1983 i Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 975/1983.¹⁰⁷ Minoriteten av kommittén som då utredde frågan ansåg att det skulle införas en ordning där avdrag på fängelsestraffet skulle ökas med en tredjedel när häktingen varit i isolering. Majoriteten fann dock att behovet av kompensation kunde tillgodoses genom en vidare tillämpning av 80 § Straffeloven som föreskriver att det vid utdömmande av straff ska tas hänsyn till gärningsmannens förhållanden före och efter brottet. Att nu gällande bestämmelse i 86 § Straffeloven infördes år 2000 var för att en vidare tillämpning av 80 § Straffeloven inte hade fått något genomslag i praxis.¹⁰⁸

6.2 Norge

I Norge finns en bestämmelse om avdrag för tid i häkte med isolering liknande den i Danmark. 14 kap. 83 § Lov om straff (LOV-2005-05-20-28) (Straffeloven) lyder enligt följande:

Det gis 1 dag fradrag for antallet påbegynte døgn frihetsberøvelsen har vart utover 4 timer regnet fra tidspunktet for pågripelsen. Ved frihetsberøvelse i fullstendig isolasjon utover 4 timer skal det gis ytterligere fradrag som svarer til 1 dag for hvert påbegynte tidsrom av 2 døgn som den dømte har vært underlagt fullstendig isolasjon. Varetektsfradraget fastsettes i dommen eller i forelegget. Selv om frihetsberøvelsen har vart noe kortere enn den fastsatte straffen, kan straffen anses utholdt i sin helhet.

¹⁰⁵ LFF1999-2000.1.14, s. 24.

¹⁰⁶ LFF1999-2000.1.14, s. 24.

¹⁰⁷ Se strl. bet. nr 975/1983.

¹⁰⁸ LFF1999-2000.1.14 s. 23.

Begreppet ”fullständigt isolerad” innebär att den häktade inte får umgås tillsammans med andra intagna. Precis som i dansk rätt är det domstolen som beslutar om den häktade ska hållas isolerad vilket framgår av 186 a § Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25) (Straffeprosessloven). I norsk rätt används även begreppet *delvis isolasjon* vilket exempelvis innebär viss begränsning i rätten att umgås med andra eller förbud mot att ta emot brev eller besök.¹⁰⁹ I ett avgörande från Norges Høyesterett fastslogs att även om det inte är domstolen som har beslutat om *fullständig isolasjon* enligt 186 § a Straffeprosessloven, utan är gjort av fängelsemyndigheten när den intagne behöver sitta på en avdelning med särskilt hög säkerhetsnivå, ska avdrag ges i enlighet med 83 § Straffeloven.¹¹⁰

Huvudregeln i bestämmelsen är följaktligen att det ges en dags avdrag för var dag som den tilltalade har varit frihetsberövad med anledning av saken som prövas. I Norge ges ett sådant avdrag redan när frihetsberövandet pågått i fyra timmar. För tid som den tilltalade suttit fullständigt isolerad ges en dags extra avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod.

Bestämmelsen om avdrag för tid i häkte i isolering infördes år 2002. I arbetet med införandet av den hämtades inspiration från den danska regleringen och propositionen hänvisar till överväganden i det danska förarbetet som redogjorts för i avsnitt 6.1.¹¹¹ I Norge diskuterades avdragets storlek något utförligare. Exempelvis ansåg norska Riksadvokaten att en dag i fullständig isolering skulle berättiga tre dagars avdrag och en dag i delvis isolering skulle berättiga två dagars avdrag för att ge tillräcklig kompensation för den belastning som isolering innebär. Riksadvokaten framhöll också att om poliser är måna om att de som begår allvarliga straffbara handlingar ska få långa fängelsestraff bör sådana generösa regler bidra till att polisen påskyndar sitt utredningsarbete. Andra remissinstanser, såsom vissa polisdistrikt och Nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (KRIPOS) ansåg dock inte att det skulle införas speciella avdragsregler utan att det istället bara skulle vara ett allmänt straffmätningmoment. KRIPOS ansåg dessutom att särskilda regler om avdrag skulle innebära en belöning för de värsta brottslingarna.

Justitiedepartementet framhöll i propositionen att det är rimligt att häktning med fullständig isolering berättigar extra avdrag då det är betydligt mer betungande än häktning utan restriktioner och restriktioner som inte innebär begränsning i möjligheten att umgås tillsammans med andra intagna. Justitiedepartementet höll inte med om att ett extra avdrag skulle kunna verka som en

¹⁰⁹ Ot.prp.nr.66 (2001-2002) s. 43 f.

¹¹⁰ 23.11.2006, HR-2006-01981-A, (sak nr. 2006/1054).

¹¹¹ LFF1999-2000.1.14 s. 24.

belöning för de värsta brottslingarna eftersom avdraget enbart ges på grund av den ökade belastning som häktning med isolering innebär, och inte på grund av orsaken till häktningen med restriktioner. Justitiedepartementet ansåg att det danska avdraget med en dag för varje påbörjad tredygnsperiod var något lågt. Samtidigt ansåg de att Riksadvokatens förslag om tre dagars avdrag för varje dag med isolering var för högt. Istället föreslog de den mellanlösning med en dags extra avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod som sedan infördes i Straffeloven.¹¹²

I propositionen diskuterades även avdrag för delvis isolering. Justitiedepartementet framhöll att sådan isolering inte är lika ingripande som fullständig isolering och att omfattningen av sådan isolering varierar från fall till fall och är beroende av hur många som den intagne får vistas med. Därför ansåg inte justitiedepartementet att delvis isolering skulle medföra ett standardavdrag på samma sätt som fullständig isolering. Det framhölls dock att även om det inte finns någon bestämmelse som ger automatisk rätt till avdrag så kan rätten vid straffmätningen ta hänsyn till att den tilltalade suttit häktad i delvis isolering.¹¹³

6.3 Kanada

Även i Kanada kan extra avdrag (credits) ges för hårda förhållanden under häktningstid. Huvudregeln i Section 719 (3) i Kanadas Criminal Code är, precis som i Sverige, att avdrag ges med en dag för varje dag spenderad i häkte. Det kan dock ges en halv dags extra avdrag för varje dag spenderad i häkte om omständigheterna i det enskilda fallet rättfärdigar det, vilket framgår av section 719 (3.1) i lagen.¹¹⁴ Detta extra avdrag har uppmuntrats av Kanadas Supreme Court att tillämpas av domstolarna för alla som har spenderat tid i häkte eftersom tillvaron i häkte normalt är hårdare än på anstalt.¹¹⁵

Före år 2010 hade de kanadensiska domstolarna en mycket större möjlighet att bestämma om avdrag för tid i häkte. Bestämmelsens lydelse hade då ingen begränsning i storlek avseende avdraget, utan stadgade enbart att tiden i häkte skulle beaktas vid straffmätningen.¹¹⁶ Nu gällande reglering infördes som en del av dåvarande premiärminister Stephen Harpers "*Truth in Sentencing Act*", vilken av många kallades hans "*tough-on-crime*" agenda. Denna akt

¹¹² Ot.prp.nr.66 (2001-2002) s. 55 f.

¹¹³ Ot.prp.nr.66 (2001-2002) s. 56 f.

¹¹⁴ <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-181.html#docCont>.

¹¹⁵ Se R v. Summers.

¹¹⁶ Tidigare lydelse fanns i dåvarande section 624 (2a) Criminal code. Se Manson 2014 s. 300 f.

blev starkt ifrågasatt och anklagades för att ha mer att göra med att vinna väljarstöd än att faktiskt förebygga brott.¹¹⁷ På grund av att nuvarande reglering varit kritiserad och tidigare reglering var mycket mer generös, har jag utöver nu gällande rätt även valt att kort presentera hur avdrag gavs av domstolarna före lagändringen.

Den tidigare bestämmelsen infördes år 1972 men tillämpningen av den utvecklades i praxis ända in på 2000-talet.¹¹⁸ Före lagändringen framgick det av praxis att ett avdrag med två dagar för varje dag spenderad i häkte borde ges, om inte omständigheterna i det enskilda fallet rättfärdigade ett högre eller lägre straff. Huvudregeln med 2-för-1-avdraget var inte obligatoriskt för domarna att ge, men ansågs väga upp för det faktum att tid i häkte inte räknades mot möjligheten till parole eller statutory release¹¹⁹ och för att det i häktet inte gavs möjlighet till deltagande i utbildnings- eller rehabiliteringsprogram.¹²⁰ Om det fanns möjlighet till utbildning och rehabilitering i häktet skulle inte detta vägas in i avdraget, men om omständigheterna i övrigt var värre, exempelvis om faciliteterna var dåliga och de intagna var inlåsta under en längre tid, skulle det berättiga ett högre avdrag. I vissa fall kunde sådana omständigheter ge ett avdrag till upp mot fyra dagar för varje dag spenderad i häktet i sådana förhållanden.¹²¹

6.4 Sammanfattande kommentar

Avdrag för tid i häkte med mer än en dag har funnits i flera år i Danmark, Norge och Kanada. Även om länderna inte ger avdrag på exakt samma grunder och i samma omfattning har länderna gemensamt att de uppmärksammar

¹¹⁷ Mike Blanchfield, The Canadian Press. "Supreme Court rolls back Conservatives tough-on-crime time-served sentencing law", (2014), online: *National Post* <<http://news.nationalpost.com/news/canada/canadian-politics/supreme-court-rolls-back-conservatives-tough-on-crime-time-served-sentencing-law>>.

¹¹⁸ Se bland annat R v. Wust och R v. Young.

¹¹⁹ Statutory release är en lagstadgad rätt för den dömda (förutom de som är livstidsdömda eller har obestämda straff) att efter det att två tredjedelar av straffet avtjänats på anstalt få avtjäna resten av straffet utanför fängelset under bevakning och med vissa villkor. Även parole är en slags villkorlig frigivning och dömda är behöriga att ansöka om parole efter det att en tredjedel av straffet eller 7 år (det kortaste av de två alternativen) avtjänats. Parole kan vara över dagen (day parole) och innebär att den dömda måste tillbaka till statliga anstalter under kvällar och nätter. Full parole liknar statutory release, där de intagna bor och lever privat men måste uppfylla vissa villkor, såsom att anmäla sig till myndigheter m.m. Se Government of Canada "Types of conditional release" <<https://www.canada.ca/en/parole-board/services/parole/types-of-conditional-release.html>> besökt 2017-04-26 och Parole Board of Canada "Statutory Release and the Parole Board of Canada" <<https://www.canada.ca/content/dam/canada/parole-board/migration/001/093/001-3003-en.pdf>> besökt 2017-04-26.

¹²⁰ R v. Wust.

¹²¹ Se R v. Kravchov och R v. Critton.

att tid i häkte kan vara hårdare än på anstalt och därmed något som ska kompenseras för. Alla tre länder reglerar avdraget i lag och i Danmark och Norge är det dessutom obligatoriskt. Även om avdraget i Kanada enligt sin lydelse är fakultativt, har det utvecklats en praxis där tid i häkte bör medföra en halv dags extra avdrag på fängelsestraffet. Alla tre länder har därmed tydliga regleringar om hur avdrag får ges.

7 Avslutande analys och slutsats

7.1 Är tid i häkte med restriktioner jämförbar med tid på anstalt?

Av redogörelsen framgår att det finns betydande skillnader mellan tillvaron i häkten och på anstalter. Sett till faciliteterna finns det större gemensamhetsutrymmen och större promenadgårdar med möjlighet till fler aktiviteter på anstalt. Enda möjligheten att vistas utomhus i häktet är på en liten yta som är övertäckt med galler. Vad gäller möjlighet till sysselsättning kan man på anstalt både arbeta och utbilda sig samt delta i meningsfulla aktiviteter. Det finns även möjlighet till rehabilitering. I häktet finns det endast begränsad möjlighet till arbete och övriga aktiviteter är begränsade och i princip helt beroende av att den häktade inte är ålagd restriktioner. Tiden på anstalt ger således betydligt större möjlighet till personlig utveckling än vad tiden i häkte gör. Att kunna använda tiden på anstalt till att utbilda sig eller arbeta och tjäna pengar (även om inkomsten är mycket låg) gör att tiden för den som sitter på anstalt blir mer meningsfull än för den som sitter häktad och bara ”sitter av tiden” i sin cell. Utöver att det som erbjuds på anstalt gynnar den intagne ekonomiskt och personligt gör aktiviteterna troligtvis också att tiden på anstalt upplevs gå fortare än vad tiden i häktet gör. Att inte heller veta hur länge häktningen kommer pågå är också något som gör tillvaron på häktet svårare än på anstalt.

Än större skillnad blir det mellan tid på anstalt och tid i häkte om den häktade är ålagd isoleringsliknande restriktioner. Faciliteter och sysselsättning som häktet kan erbjuda begränsas då ännu mer. Möjligheten till arbete förutsätter att det finns möjlighet för den häktade att arbeta enskilt och promenadgårdarna för den som inte får vistas tillsammans med andra är ännu mindre. Rehabilitering och möjlighet till utbildning finns inte alls. Framför allt är frihetsberövande i förhållanden som utgör isolering mer psykiskt och fysiskt påfrestande än vad tid på anstalt är. De häktade riskerar i större utsträckning att bli psykiskt och fysiskt sjuka och detta visar sig inte minst i statistiken över antalet självmordsförsök som förekommer i häkten.

Häkte och åläggande av restriktioner är ett straffprocessuellt tvångsmedel och inte ett straff i sig. I viss mån måste dock tid i häkte kunna jämföras med straff då den dömda får tillgodoräkna tid i häkte som verkställighet av påföljd. För den som får häktningstid avräknat på straffet utgör häktningstiden en del av fängelsestraffet. Som nämnts i uppsatsens inledningskapitel är principen om att lika fall ska behandlas lika en grundsten för att lagar och tillämpningen av

dem ska vara rättssäkert. Lika brott ska föranleda lika straff. Jag anser att det kan ifrågasättas om den svenska regleringen kring avdrag för tid i häkte i tillräcklig omfattning tillförsäkrar att lika fall behandlas lika. Jag anser att det ”sammanlagda” fängelsestraffet blir hårdare för den som har suttit häktad och fått denna tid tillgodoräknad jämfört med den som avtjänat hela sitt straff på anstalt. Dels på grund av de psykiska påfrestningar som ovissheten om häktningstidens längd innebär, dels för att den häktade inte har samma möjlighet till utbildning, arbete och rehabilitering som den som avtjänar hela sitt straff på anstalt i stor mån har.

Framför allt sätts principen om att lika fall ska behandlas lika ur spel när den häktade är ålagd restriktioner som innebär isolering. Tid i häkte med restriktioner, som internationellt betraktas som tortyr, kan inte jämföras med tid på anstalt där den intagne maximalt får vara inlåst 12 timmar om dagen. Strafftidslagens utformning, där lika stora avdrag ges oavsett omständigheterna i det enskilda fallet, medför också att den som suttit häktad med restriktioner får ett hårdare straff än den som suttit häktad utan restriktioner. Att HD i NJA 2015 s. 769 utökade tillämpningen av 29 kap 5 § 1 st. 9 p. BrB till att omfatta häktning med restriktioner anser jag vara ett steg i rätt riktning för mer rättvisa och likabehandlande straff eftersom det extra avdraget kompenserar för de hårdare förhållandena som uppstår vid isolering jämfört med tillvaron på anstalt och i häkte utan restriktioner.

7.2 Hur ser den svenska regleringen och rättstillämpningen ut kring avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?

Som framgått av min redogörelse ger svensk rätt ett obligatoriskt avdrag för tid i häkte med en dag för varje dag spenderad i häkte, i enlighet med strafftidslagen. Detta avdrag kommer i samma storlek oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet, såsom att den tilltalade varit ålagd restriktioner under häktningstiden. Kriminalvården ansvarar för detta avdrag sedan år 2000 då uppgiften överflyttades från domstolarna. Genom avgörandet i NJA 2015 s. 769 kan det i viss mån sägas att domstolarna återigen fått/tagit uppgiften att göra avräkning för häktningstid.

I och med avgörandet finns det nu möjlighet för domstolarna att beakta de men som långvarig häktning med restriktioner innebär. Avgörandet ger dock inte några tydligare ramar än att två månaders avdrag för ett års tid i häkte med restriktioner ansågs skäligt i det aktuella fallet. Att det är oklart under

vilka förutsättningar och i vilken omfattning som avdrag för tid i häkte med restriktioner kan ges, framgår av de rättsfall som har redogjorts för i uppsatsen.

Den första oklarheten som kan uppmärksammas är domstolarnas olika tolkningar av hur lång häktningstiden med restriktioner måste vara för att den ska kunna beaktas som billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB. I de rättsfall där tiden med restriktioner har varit över ett år har avdrag getts. Däremot är det desto mer oklart när häktningstiden med restriktioner understigit ett år. I Svea Hovrätt B 2809-16 och i Södertörns tingsrätt B 357-16 ansågs inte fem respektive fyra månader utgöra tillräckligt lång tid för att utgöra billighetsskäl. I Svea Hovrätt B 5216-16 ansågs inte heller en nästan sex månaders lång häktningstid med restriktioner vara tillräckligt lång för att beaktas. Däremot ansågs en sju månader lång häktningstid utgöra grund för strafflindring i Svea hovrätt B10573-16 och i Svea Hovrätt B 5387-16 räckte det med sex månader. I Solna tingsrätt B 2947-16 räckte till och med tre och en halv månads tid i häkte med restriktioner för att domstolen skulle beakta omständigheten som billighetsskäl. Rättsfallen visar således att det inte finns någon enhetlig tillämpning avseende hur lång tid i häkte med restriktioner som krävs för att omständigheten ska kunna beaktas.

Det är inte bara oklart hur lång tiden i häkte med restriktioner måste vara för att kunna beaktas som billighetsskäl, utan domstolarna har också gjort olika tolkningar av hur stort avdrag som ska ges. Svea Hovrätt tolkade i mål B 5387-16 HD:s avgörande som en formel där ett år ger två månaders avdrag och sex månader ger en månads avdrag. I övriga mål där avdrag har getts (Hovrätten i Göteborg B 3777-16, Svea Hovrätt B 10573-16 och Södertörns tingsrätt B357-16) framgår inte hur stort avdraget har varit, och så är det även i de fall där häktningstiden med restriktioner varat i över ett år. I många av målen har en samlad bedömning tillsammans med andra omständigheter gjorts, exempelvis att den tilltalade medverkat och hjälpt till vid utredningen, varför det inte går att utläsa hur stor del av strafflindringen som faktiskt hänförs till häktningstiden med restriktioner. I andra mål har domstolen enbart sagt att omständigheten tagits i beaktande men därefter inte angett i vilken omfattning. I vissa fall framgår det att straffvärdet är exempelvis dryga tre år och domstolen har sedan gett ett fängelsestraff på tre år. I dessa fall blir det svårt att avgöra hur den vaga formuleringen ”dryga” ska tolkas. Än svårare blir det att avgöra avdragets storlek när domstolen gör utsvävande tolkningar och väger in andra omständigheter såsom den tilltalades ungdom.

Det är därför svårt att säga hur den svenska regleringen ser ut kring avdrag för tid i häkte med restriktioner. Det är obligatoriskt att avdrag ska ges med en dag för varje dag spenderad i häkte i enlighet med strafftidslagen. I övrigt

kan långvarig tid i häkte med restriktioner berättiga avdrag på fängelsestraffet. Av de underrättsdomar som presenterats går det att dra slutsatsen att tid i häkte med restriktioner som överstigit ett år ska ge avdrag. Det är dock något vanskligt att dra denna slutsats då det är oklart om det finns avgöranden där domstolen inte beaktat häkte med restriktioner överhuvudtaget vid straffmätningen.

Att det inte går att utläsa något tydligare prejudikat ur HD:s avgörande anser jag är problematiskt. Det har inneburit att personer som har suttit kortare tid i häkte med restriktioner berättigats avdrag på fängelsestraffet medan de som har suttit häktade med restriktioner under längre tid inte har fått avdrag, eller inte fått avdrag i samma omfattning. Lika fall behandlas olika då det inte utvecklats någon enhetlig tolkning i praxis. Det kan därför ifrågasättas om nuvarande reglering, där avdrag för tid i häkte med restriktioner ges i form av billighetsskäl, är den mest tillfredsställande.

7.3 Hur ser den danska, norska och kanadensiska regleringen ut kring avdrag för tid i häkte och tid i häkte med restriktioner?

Tanken om kompensation för tid i häkte med mer än en dag är inget nytt i varken Kanada, Norge eller Danmark. Även om bestämmelsen i Danmark om extra avdrag för tid i häkte med isolering inte infördes förrän år 2000, var frågan uppe redan på 1980-talet. På 1980-talet resonerade dock den danska lagstiftaren att det räckte att ta häktning som inneburit isolering i beaktande vid den vanliga straffmätningen. I Kanada utvecklades rätten till avdrag i häkte under senare delen av 1900-talet och i början på 2000-talet. Även om avdragen i Kanada inte främst handlat om isolering, vilket kan bero på att isolering används i betydligt större utsträckning i kanadensiska fängelser, har frågan om de stora påfrestningar som häktning innebär förekommit i debatten under en lång tid. Norge införde sina bestämmelser om extra avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte som inneburit isolering kort tid efter att liknande reglering hade införts i Danmark.

I Sverige dröjde det fram till år 2015 innan frågan om extra avdrag för tid i häkte med restriktioner som inneburit isolering lyftes. Det är något anmärkningsvärt att det svenska avdraget som nu kan ges vid straffmätningen liknar den reglering som fanns i Danmark före år 2000. Att bestämmelsen om obligatoriskt avdrag med en dag för varje påbörjad tredygnsperiod infördes i Danmark var just för att domstolarna inte tog häktning under isoleringsliknande former i tillräckligt stort beaktande vid den allmänna straffmätningen.

I både dansk och norsk rätt ges obligatoriska avdrag enligt matematiska formler. Eftersom det är domstolen som beslutar om en häktad ska vara fullständigt isolerad är det troligtvis relativt enkelt för kriminalvården och domstolarna att ge dessa avdrag. Även i Kanada ges avdrag i dag enligt en matematisk formel. I tidigare kanadensisk rätt var det dock av vikt att omständigheterna beaktades i det enskilda fallet, men tumregeln som utvecklades var att ett avdrag med två dagar för varje dag i häktet skulle ges.

I kanadensisk rätt är det dock inte frågan om isolering som är och har varit den stora orsaken till att avdrag för tid i häkte ges. Istället har det varit på den grund att det i häkte inte finns samma möjlighet till arbete, utbildning och rehabilitering som det finns i de kanadensiska fängelserna. Jag tycker att det kanadensiska tankesättet är rimligt då straff som avtjänas på anstalt blir mer meningsfullt och givande än straff som till viss del anses avtjänat i häkten. På så vis tillförsäkras den kanadensiska rätten i större mån att ingen får hårdare straff än någon annan.

Danmark och Norge fick precis som Sverige internationell kritik vid millennieskiftet för långa häktningstider och omfattande användning av restriktioner. Som framgår av statistiken som presenterats i avsnitt 2.3.2 har Danmark och Norge lyckats förkorta häktningstiderna och minska användningen av restriktioner. Svenska utredare har därför studerat hur grannländerna har kommit tillrätta med problematiken med långa häktningstider och restriktioner och många av de förslag till lösningar på problemen som har presenterats har sitt ursprung i de danska och norska regleringarna. Jag kan tycka att det är något anmärkningsvärt att svenska utredare, i samband med dessa studier, inte har uppmärksammat att dessa länder också ger avdrag för tid i häkte med isolering för att kompensera för de men som kan följa. Särskilt märkligt tycker jag det är att utredarna i SOU 2016:18 inte har uppmärksammat dessa avdrag vid utarbetandet av förslaget till den nya lagen om tillgodoräknande av frihetsberövanden.

Även om det är bäst att arbeta med att minska användandet av restriktioner så mycket som möjligt tycker jag, när problemen har kvarstått under en så pass lång tid och inte har blivit bättre, att Sverige tidigare borde ha funderat på hur personer som sitter häktade med restriktioner under mycket lång tid kan kompenseras. Det kan spekuleras kring orsakerna till att avdrag för tid i häkte med restriktioner inte har uppmärksamrats i större utsträckning i Sverige. Kanske är det, precis som i Kanada, en större möjlighet för politiker att vinna väljarstöd om det förespråkas hårdare tag mot brottslingar än vad det är om det förespråkas bestämmelser som utåt sett kan tolkas som lindrigare tag mot brottslingar. Det kan också vara så att tanken om extra kompensation för tid i

häkte med restriktioner är så pass ny och främmande att utredare helt enkelt har missat att Danmark och Norge ger sådana avdrag.

7.4 Är avdrag för tid i häkte med restriktioner något som bör beslutas av domstolen i det enskilda fallet eller något som bör vara obligatoriskt enligt lag?

Tid i häkte med restriktioner går inte att jämföra med tid som en dömd person sitter av på anstalt. En person som enbart får avdrag för tid i häkte med en dag för varje dag spenderad i häktet, får ett hårdare straff än den som suttit häktad utan restriktioner, men framförallt ett hårdare straff än den som inte suttit häktad överhuvudtaget utan avtjänat hela sitt straff på anstalt. Detta uppmärksammades av rättstillämparen i NJA 2015 s. 769 och avgörandet är ett steg i rätt riktning mot att lika allvarliga brott ska föranleda lika hårda straff, oavsett om den dömde har suttit häktad med restriktioner eller inte.

Som framgått i avsnitt 7.2 är det emellertid otydligt under vilka förutsättningar som avdrag för tid i häkte med restriktioner kan ges och det kan inte anses vara rättssäkert att vissa som suttit häktade med restriktioner får avdrag på fängelsestraffet, medan andra inte får det. Vidare kan det ifrågasättas om det är rimligt att det ska behöva krävas *lång* häktningstid med restriktioner för att avdrag ska kunna ges. Av Scharffs Smiths sammanställning framgår det att psykiska effekter kan uppstå redan efter ett fåtal dagar och i Brå:s rapport från år 2017 framgår att de allra flesta upplever den första tiden i häktet som den allra svåraste. Mot denna bakgrund verkar det något ogrundat att ställa upp ett krav på att häktningstiden med restriktioner ska vara lång för att strafflindring enligt 29 kap. 5 § 1st 9 p. BrB ska kunna berättigas.

Att dömda som suttit häktade med restriktioner behandlas olika gör att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att avdrag för tid i häkte ges som strafflindring då det blir domstolen som bestämmer om avdrag ska ges i det enskilda fallet. I Danmark ansågs inte domstolen kunna ta tillräcklig hänsyn till häktningstid med restriktioner vid den allmänna straffmätningen, och i Kanada tog det över 30 år innan det utvecklades en enhetlig praxis kring avdragen.

Det kan ifrågasättas om häktningstid med restriktioner bör utgöra ett billighetsskäl. Jämfört med de första åtta punkterna i 29 kap. 5 § 1 st. BrB tycker inte jag att häktningstid med restriktioner hänför sig på samma sätt till gärningsmannens person eller handlingar efter brottet. Exempelvis har ålder,

yrke, medborgarskap, åtgärder för att gottgöra skadliga verkningar av brott samt hjälp med att utreda brottet mer att göra med gärningsmannens person eller handlingar efter brottet än vad tid i häkte med restriktioner har. Häktning med restriktioner är endast ett straffprocessuellt tvångsmedel som används av staten för att säkerställa effektiviteten i den kommande rättegången. Även om det är en följd av brottet som personen eventuellt har begått tycker jag inte att häktning med restriktioner är något som är specifikt för gärningsmannen i det specifika målet då det är ett tvångsmedel som används mot flertalet personer som har begått grövre brott. Vidare är de övriga billighetsskälerna ofta så pass personliga eller specifika i det enskilda fallet att de inte går att jämföra en gärningsmans billighetsskäl med en annans. Exempelvis är det sällan som någon har drabbats av exakt samma skador eller hjälpt till i lika stor utsträckning med brottets utredning. I de här fallen lämpar det sig att domstolen har en viss diskrepans och kan göra en bedömning i det enskilda fallet. Eftersom det enbart är häktningstid med restriktioner som innebär isolering, och inte orsakerna till häktning som ska ligga till grund för avdraget enligt HD:s avgörande, anser jag att det är en omständighet som skiljer sig från övriga billighetsskäl. Det är inte en sådan omständighet som kräver en avvägning i det enskilda fallet utan tid i häkte med restriktioner är en sådan omständighet som skulle kunna räknas exakt. Det är vidare en omständighet som ofta drabbar personer på ett liknande sätt och därför bör avdrag för tid i häkte med restriktioner ges i annan form än som billighetsskäl vid straffmätningen.

Förhoppningsvis skulle det med tiden kunna utformas en tydligare praxis kring hur avdrag för tid i häkte med restriktioner ska ges, men istället för att vänta på detta anser jag att avdrag för tid i häkte med restriktioner ska regleras i lag. För att lika fall ska behandlas lika bör detta avdrag vara obligatoriskt, precis som dagens avräkning för häktningstid är. Om utredarnas förslag i SOU 2016:18 om en ny lag för tillgodoräknande av häktningstid införs hade denna bestämmelse kunnat införas där och ansvaret för avräkningen skulle kunna placeras hos kriminalvården.

Den svenska lagstiftaren verkar vara av uppfattningen att avdrag för tid i häkte blir mer enhetliga om de är obligatoriska i lag och administreras av kriminalvården. Som tidigare nämnts överläts ansvaret för avdragen enligt strafftidslagen på kriminalvården då domstolarna hade gett felaktiga avdrag samt då kriminalvården ansågs kunna administrera avdragen bättre. Vidare har förslaget att avdrag för frihetsberövanden som har ägt rum utomlands ska överlätas på kriminalvården i SOU 2016:18 lämnats just av den anledningen att det ska bli en mer enhetlig och rättvis tillämpning av avdragen. Ett införande av obligatorisk avdrag för tid i häkte med restriktioner skulle således ligga i linje med den utveckling vad gäller ansvaret för beräkning av strafftid och avdrag som skett under 2000-talet.

En bestämmelse i svensk rätt om extra avdrag för tid i häkte med restriktioner skulle i viss mån kunna utformas på samma sätt som de danska och norska bestämmelserna. Något som dock skiljer den svenska restriktionsregleringen från de danska och norska är att det i de sistnämnda är domstolen som beslutar om vilka restriktioner som ska åläggas den enskilde. Troligtvis är det därför relativt enkelt för domstolen i Norge, och kriminalvården i Danmark, att beräkna avdragen. Som framgått av avsnitt 2.2 är det i svensk rätt domstolen som ger åklagaren ett generellt tillstånd att ålägga den häktade restriktioner, men det är åklagaren som beslutar om vilka enskilda restriktioner som ska åläggas. Med dagens reglering tror jag att det skulle vara något svårt för domstolen att få en överblick över vilka restriktioner som faktiskt ålagts den enskilde och hur omfattande de har varit och det kan därför bli svårt att utforma ett avräkningsunderlag med information om vilka restriktioner som har ålagts. Rent administrativt skulle det nya förslaget om att domstolen ska besluta om vilka restriktioner som ska åläggas kunna vara en bättre utformning. Utöver att en sådan reglering troligtvis skulle minska restriktionsanvändningen skulle det med en sådan utformning också bli tydligare vilka restriktioner som faktiskt har ålagts den häktade. En sådan utformning hade kategoriserat restriktionerna på ett liknande sätt som gjorts i Danmark och Norge med full och delvis isolering. Med en sådan kategorisering skulle avdrag för häktning med restriktioner bli enklare att räkna ut. Det blir tydligt om restriktioner förelegat kring den häktades rätt att vistas tillsammans med andra intagna och inskränkningar i rätten att bo och samsitta med annan intagen. Om båda dessa restriktionskategorier skulle ha varit ålagda den dömde skulle denne berättigas ett obligatoriskt avdrag.

Det kan diskuteras om inte delvis isolering, när den häktade exempelvis tillåts samsitta med vissa utvalda intagna, men inte tillåts vistas i gemensamhet, borde kunna berättiga visst avdrag. Antingen genom reglering i lag eller om denna typ av isolering lämpar sig för att bli individuellt bedömd och att avdraget därmed kan ges som ett billighetsskäl enligt 29 kap. 5 § 1 st. 9 p. BrB. Vidare anser jag att avdrag bör kunna ges för isolering som beslutats av kriminalvården på samma sätt som i Norge. Som framgått i avsnitt 2.3.2 är 30 % av de som är häktade utan restriktioner isolerade. När sådan isolering inte beror på den häktade bör extra avdrag kunna ges. En förutsättning för att isolering som inte beslutats av domstolen ska kunna berättiga avdrag är att det finns ett bra system för kriminalvården att dokumentera sådan, och att denna dokumentation enkelt kan överföras till domstolarna så att avräkningsunderlagen kan utformas på ett enkelt sätt.

En sista fråga är i vilken omfattning som ett obligatoriskt avdrag för tid i häkte med restriktioner bör ges i svensk rätt. Danmark ger en dags avdrag för varje

påbörjad tredygnsperiod och Norge ger en dags avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod. Kanada kan ge upp mot en och en halv dag för varje dag spenderad i häkte, vilket i princip motsvarar avdraget i Norge. Om avdragen som gavs i NJA 2015 s. 769 tolkas som en formel skulle den, vid en omvandling till beräkningsmetoden som finns i Danmark och Norge, ge ett avdrag med en dag för varje påbörjad sexdygnsperiod. Ett avdrag som i jämförelse med våra grannländers avdrag är något snålt.

I både danska och norska förarbeten framhålls att avdraget inte bör vara så pass omfattande att det ger den häktade ett incitament att försvåra utredningen och på så sätt dra ut på häktningstiden med restriktioner för att kunna få ett kortare fängelsestraff. Denna risk ska säkert inte underskattas och bör beaktas när avdragets storlek utformas. Det kan säkert vara så att en lagstadgad rätt till avdrag gör att fler blir medvetna om denna rätt och skulle ”tänka taktiskt” kring häktningstiden. Samtidigt tror jag att de psykiska och fysiska påfrestningar som följer av isolering är så pass stora att det ofta inte finns någon motivation till att medvetet dra ut på tiden i häkte med restriktioner. Under häktningstid med restriktioner tror jag att önskan om att isoleringen ska upphöra är betydligt större än incitamentet att dra ut på tiden för att få ett kortare fängelsestraff.

Det skulle kunna invändas att extra avdrag på fängelsestraffet för tid i häkte med restriktioner medför att den som får avdrag än mer förlorar möjligheten till den vård och rehabilitering som den som får hela straffet verkställt på anstalt, och att sådana avdrag därför inte borde ges. Ett sådant resonemang skulle dock gå emot det primära syftet med straffsystemet om proportionalitet och rättvisa. Även om individualpreventiva effekter kan beaktas vid valet av påföljd ska det inte vara styrande. Anledningen till att bestämmelsen om att rätten skulle beakta individualpreventiva aspekter togs bort berodde på att det på förhand inte ansågs möjligt att göra en välgrundad individualpreventiv bedömning. Trots vård och behandling har fängelse ofta negativa effekter för de intagna. Tanken om att vård och behandling går förlorad vid extra avdrag, och att ett sådant avdrag därför inte skulle tillerkännas eller ges i mindre storlek, känns därför något förlegad. Ett sådant resonemang hade dessutom medfört att det obligatoriska avdraget som ges för tid i häkte i dag inte hade varit motiverat.

Vidare anser jag att resonemanget i de danska förarbetena, om att avdraget inte får vara för stort för att det kan verka som att man premierar grova brottslingar, inte är något som ska ligga till grund för ett kortare avdrag. Avdraget ska inte ges för att brottet anses mindre klandervärt, utan enbart på grunden att häktningstiden med restriktioner är så pass påfrestande att straffet hade blivit hårdare för denna person än vad det skulle ha blivit för den som begått

samma brott men avtjänat hela sitt straff på anstalt eller suttit häktad utan restriktioner.

Jag anser att den norska regleringen, med en dags extra avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod i isolering, tar hänsyn till de men som häktning med restriktioner innebär samtidigt som den tar hänsyn till risken för att systemet skulle kunna utnyttjas av den häktade. Ett lika stort avdrag hade därför med fördel kunnat införas i Sverige. Även om det inte är regleringens syfte, tror jag att en bestämmelse som ger en dags extra avdrag för varje påbörjad tvådygnsperiod dessutom skulle motivera åklagare och polis att utreda brott snabbare, vilket i sin tur skulle leda till kortare häktningstider.

7.5 Slutsats

Utifrån kravet på förutsebarhet och principen om att lika fall ska behandlas lika är dagens reglering kring avdrag för tid i häkte med restriktioner bristfällig. Att det är rättstillämparen som beslutar om ett sådant avdrag i det enskilda fallet har lett till att de som har suttit kortare tid i häkte med restriktioner har berättigats avdrag medan de som har suttit längre tid i häkte med restriktioner inte har berättigats avdrag. Straffets stränghet har således berott på om domstolen beaktat häktningstiden med restriktioner i det enskilda fallet. Även om HD:s avgörande är ett steg i rätt riktning för att lika fall ska behandlas lika, är det fortfarande ett faktum att de som suttit häktade med restriktioner många gånger får ett hårdare straff än de som inte varit ålagda restriktioner och de som inte varit häktade alls. För att avdragen ska bli mer enhetliga och transparenta anser jag att avdrag för häktningstid med restriktioner bör vara obligatoriskt och regleras i lag. Den svenska lagstiftaren skulle med fördel kunna hämta inspiration till utformning av en sådan bestämmelse från de danska och norska regleringarna.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Svenska källor

Utredningsbetänkanden

SOU 2016:18 En ny strafftidslag

SOU 2016:52 Färre i häkte och minskad isolering

Propositioner

Prop. 1987/88:120 Om ändring i brottsbalken m.m.

Prop. 1999/00:26 Effektivisering av förfarandet i allmän domstol

Danska källor

Betänkanden

Strl. bet. nr. 975/1983 Om isolation af varetægtsarrestanter

Propositioner

LFF1999-2000.1.14. Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven og straffeloven

Norske källor

Proposisjoner

Ot.prp.nr.66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

Internationella dokument

Rapport från Europarådets tortyrkommitté

CPT/Inf (2016) 1 Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 18 to 28 May 2015

Rapport från FN:s tortyrkommitté

CAT/C/SR.1272 Concluding observations on the sixth and seventh periodic reports of Sweden. 18 november 2014

Litteratur

Böcker

Bogdan, Michael, *Komparativ rättskunskap*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2003.

Borgeke, Martin & Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, tredje upplagan, Wolters Kluwer, Poland, 2016.

Ekelund, Per Olof, Bylund, Torleif och Edelstam, Henrik, *Rättegång – tredje häftet*, sjunde upplagan, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2014.

Jareborg, Nils & Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, fjärde upplagan, Nordstedts Juridik AB, Polska, 2014.

Kleineman, Jan 'Rättsdogmatisk metod' I: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.) *Juridisk metodlära*, Studenlitteratur, Lund, 2013.

Lernestedt, Claes, *Likhet inför lagen – Rättsfilosofiska perspektiv*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2015.

Lindberg, Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur de får användas?*, tredje upplagan, Karnov group Sweden, Stockholm, 2012.

Peczenik, Aleksander, *Juridikens metodproblem: rättskällelära och lagtolkning*, AWE/Geber, Stockholm, 1980.

Peczenik, Aleksander, Aarnio, Aulis och Bergholtz, Gunnar, *Juridisk argumentation: en lärobok i allmän rättslära*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 1990.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, andra upplagan, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2007.

Sandgren, Claes, 'Är rättsdogmatiken dogmatisk' I: Sandgren, Claes, *Vad är rättsvetenskap?*, Jure Förlag, Stockholm, 2009.

Valguarnera, Filippo, 'Den komparativa metoden' I: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.) *Juridisk metodlära*, Studenlitteratur, Lund, 2013.

Artiklar

Aspelin, Erland, *Straffets grunder – historisk bakgrund*, SvJT 1999 s. 108 – 131.

Manson, Allan, *Pre-Sentence Custody and the Determination of a Sentence (Or How to Make a Mole Hill out of a Mountain)*, Criminal Law Quarterly 49.3 (2004-2005).

Strömholm Stig, *Har den komparativa rätten en metod*, SvJT 1972, s. 456-468.

Träskman, Per-Ole, *Påföljd, proportionalitet och prioritering av samhällsstraff*, SvJT 2003 s. 173-194.

Zila, Josef, *Om rättssäkerhet*, SvJT, 1990 s. 284-305.

Elektroniska källor

Appelquist, Bodil; "Självordsförsök i svenska häkten ökar – ett fall varje vecka", SVT nyheter, <<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/sjalvmordsforsoksker-varje-vecka-i-svenska-hakten>>, besökt 2017-04-11.

Clasö, Eva, "RÅ förlorar i HD – häktning med restriktioner ska ge mildare straff", Dagens juridik, <<http://www.dagensjuridik.se/2015/11/ra-forlorar-i-hd-haktning-med-restriktioner-ska-ge-mildare-straff>>, besökt 2017-02-21.

Government of Canada "Types of conditional release" <<https://www.canada.ca/en/parole-board/services/parole/types-of-conditional-release.html>> besökt 2017-04-26.

Kriminalvården "Annan sysselsättning" <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-var/annan-sysselsattning/>>, besökt 2017-03-14.

Kriminalvården "Behandlingsprogram" <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-var/behandlingsprogram/>>, besökt 2017-03-14.

Kriminalvården "Häkte – insatser mot narkotika" <<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/hakte/narkotika-och-insatser/>>, besökt 2017-03-14.

Kriminalvården "Utbildning och arbete" <<https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-var/utbildning-och-arbete/>>, besökt 2017-03-14.

Mike Blanchfield, The Canadian Press. "Supreme Court rolls back Conservatives tough-on-crime time-served sentencing law", (2014), online: *National Post* <http://news.nationalpost.com/news/canada/canadian-politics/supreme-court-rolls-back-conservatives-tough-on-crime-time-served-sentencing-law>, besökt 2017-04-12.

Parole Board of Canada "Statutory Release and the Parole Board of Canada" <<https://www.canada.ca/content/dam/canada/parole-board/migration/001/093/001-3003-en.pdf>> besökt 2017-04-26.

Resolution 70/175 United Nations Standard Minimum rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), <<https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/1957/06/ENG.pdf>>, besökt 2017-04-21.

Scharff Smith, Peter: "The effects of solitary confinement in Prison Inmates: A Brief History and Review of the literature", publicerad av The University of Chicago Press 2006, <<http://www.jstor.org/stable/pdf/10.1086/500626.pdf?&acceptTC=true&jpdConfirm=true>>, besökt 2017-04-06.

Lagkommentarer

Karnov internet, Brottsbalken (1962:700) 29 kap. 5 § not 1354, besökt 2017-02-07.

Karnov internet, Brottsbalken (1962:700) 29 kap. 5 § not 1342, besökt 2017-02-07.

Karnov internet, Brottsbalken (1962:700) 33 kap. 5 §, Lexino 2016-11-07, besökt 2017-04-11.

Myndighetspublikationer

Kriminalvården Psykisk hälsa hos häktade med restriktioner, 2011

Brottsförebyggande rådet Att minska isolering i häkte – lägesbild och förslag, 2017

Åklagarmyndigheten Häktningstider och restriktioner, 2014

Rättsfallsförteckning

Sverige

Högsta domstolen

NJA 1989 s. 564

NJA 1989 s. 810

NJA 2003 s. 414

NJA 2015 s. 679

Övriga domstolar

Hovrätten i Göteborg B 3777-16

Svea Hovrätt B 2809-16

Svea Hovrätt B 5216-16

Svea Hovrätt B 3587-16

Svea Hovrätt B 10573-16

Solna tingsrätt B 2497-16

Södertörns tingsrätt B 357-16

Norge

23.11.2006, HR-2006-01981-A, (sak nr. 2006/1054)

Kanada

R v. Wust [2000] 1 S.C.R. 455

R. v. Critton, [2002] O.J. 2594

R v. Kravchov [2002] O.J. 2172

R v. Young [2004] M.J. 188

R v. Summers [2014] SCC. 26